

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Omnia Latina Scripta Matthiæ Flacij Illyrici

Flacius, Matthias

Magdeburgæ

VD16 F 1296

7. Apologia ad Scholam & Epistola ad Phil. cum adiunctis scriptis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36647

APOLOGIA MATTHIÆ
æ Flacij Illyrici ad Scholam Vi-
tebergensem, in Adiphororum
causa, missa sub finem
Iulij.

EIVSDEM EPISTOLA DE
eadem materia ad Philip. Melantho-
missa sub princip. Iunij.
Item quædam alia eiusdem generis.
Omnia simul ædita anno 1549 cal-
octobris.

EX HISCE SCRIPTIS PIE LECTOR
præter scriptoris innocentiam, cognosces totam Adipho-
ricæ controuersia originem, & progressum, ac omnino
omnes causas istarum Adiphoricarum fraudum, idq; ex
ipforum autorum ore. Disces causam efficientem esse, par-
tim impiorum cupiditatem prodendi, ac crucifigendi Chri-
stum & liberandi Romanum Barrabam, partim imbecillium
diffidentiam, metum & carnalem sapientiam. Causam mate-
rialem esse unionem Christi & Belial, lucis & tenebrarum,
ouium & luporum, seruire duobus sibi mutuo inimicissimis
Dominis, Christo & Antichristo ac impio mundo. Causam
formalem esse fucos ementitos & adulterinos colores or-
dinis, disciplinæ & conformitatis. Causam finalem esse resti-
tutionem papatus & collocationem Antichristi in
templo Christi, confirmationem impiorum,
ut de Ecclesia & Christo triumphant,
Contristationem piorum, languen-
factionem, inductionem in
dubitationem, schif-
mata & infinita
scandala.

Pio

PIO LECTORI VE
ram salutem ab unico seruatore
Domino Iesu, Matth. Flacius
Illyricus,

DE multis rebus in tota uita homi-
nes ideo tantum non recte iudi-
cant, quia destituuntur his hypo-
thesibus, magis esse amandum & timé-
dum DEVM, quam homines, plurisq;
cœlestia quam terrena bona facienda
esse. Fit enim propterea plerunq;, ut
magis hominum quam DEI gratiam
ambient, & odium fugiant, magisq;
tum consequi terrena, quam cœlestia
laborent, tum de iisdem amissis dole-
ant. Atq; ita inuertunt duas illas Chri-
sti rerum agendarum pulcherrimas re-
gulas. Sentiunt enim illos timendos,
qui possunt corpus interficere, & non
eum, qui tum corpus tum animam per-
dere potest. Item quærenda esse primū
terrena bona, postea cœlestia ultro, uel
contemnentibus ea, accessura esse.

Etsi autem talis peruersitas semper
in hominibus fuit, postremis tamen
temporibus istum DEVM Ventrem

G

magis

Pio

magis regnaturum, quam unquam ante
tea, etiam CHRISTUS indicat, cum suos
monet, ut sibi a tali epicureismo caueat
inquiens, Luc. 21. Cauete uobis, ne for-
te grauentur corda uestra crapula &
ebrietate, & curis huius uitae, subitusq;
uobis ingruat dies ille. Sed cernimus,
proh dolor, etiam experientia, quam
homines nostro saeculo penitus uentri
addicti sint, aeternaq; illa bona, quae no-
bis CHRISTUS acerbis, morte acquisiuit,
petulanter negligant.

Id enim cum aliunde manifestum
est, tum ex eo, quod, quanquam iam tu
oculis cernant, tum auribus audiant, tu
& propemodum manibus palpent, id
serio agi, qui nobis religionis nostrae
puritas, aeternaq; salus auferatur, adeo
tamen parum hoc tanto periculo mo-
ueantur, ut non tantum ipsi manum
admouere, maloq; resistere nolint, uerum
etiam, si quis alius uel paucillum muti-
at contra hanc tam acerbam pestem, le-
uiterq; eius autores attingat, statim pro
semifurioso habeatur, omniumq; in se
odia, ueluti iniustissimus omnium mor-
taliu, concitet. Exempla non est pro-
ferre

ferre
perue
mine
coelest
ladi
melia
mam
crime
salute
ferun
A
acced
uidet
agi
Adia
prate
tichr
cum
rimu
omn
prof
mata
uide
S
tum
titud

ferre necesse, nimirum enim nota sunt,

Vnde autem hæc tanta iudiciorū
peruersitas? Nimirum inde, quod ho-
mines quam DEum, & terrena quam
cœlestia plurius faciunt. Itaq; homines
lædi non uolunt, DEum affici contu-
melia facile patiuntur. Hominum fa-
mam aliquantulum attingi nefarium
crimen existimant, æternam eorundem
salutem impediri non admodum ægre
ferunt.

Ac, ut aliquanto propius ad rem
accedamus, quanquam nemo iam non
uidet, (nisi qui ultro uidere non uult)
agi nunc ubiq; per ista commenticia
Adiaphora, quinam specioso aliquo
prætextu Euangelij lux extingui, & An-
tichristianismus reduci possit, tamen
cum aliquot pauci contra mutire cœpe-
rimus, DEVS bone quam duriter ab
omnibus laceramur, quam ab omnibus
proscribimur, & plane mundi cathar-
mata esse iudicamur. At quam iuste,
uide obsecro tu ipse pie lector.

Summum crimen, quod cum alijs,
tum imprimis mihi obijcitur, est ingra-
titudo. Vociferantur me esse ingra-

G 2 tum

tum Præceptoribus, quod præsentem
eorum actiones improbem. Idque sce-
lus, sancti homines, se toto pectore de-
testari aiunt. Ego uero nec ita omnis
humani diuiniq; iuris ignarus sum, ut
nesciam, nos plurimum Præceptoribus
debere. Nec ita etiã breui hoc tempore
obbrutui, ut eisdem gratus esse non cu-
piam. Sed tamen scio etiam Christum
seueriter postulare, ut ipsum, ipsiusq; re-
ligionem non tantum Præceptoribus,
sed & parentibus & liberis, & propria
uitæ, atq; adeo toti mûdo præferamus.
Periclitari autem religionem, atq; ita
tum Dei gloriam, tum & Ecclesiarum
salutem, in istis Adiaphoricis mutatio-
nibus, abunde in sequentibus scriptis
probat. Proinde, si mandato Christi
unici seruatoris nostri præsentibus cor-
ruptelis resistere cogor, quare præ-
termissi erga Præceptores officij accu-
sor?

Patriæ nos primum natos Plato
scripsit, pulchrumq; fuit olim etiam
apud ethnicos publicæ, eiusq; tempo-
rariæ salutis gratia, priuatis uel charissi-
mis, hominibus debita iura uiolare.

Quare

Quar
Eccl
tria
rans
aliqu
L
tis def
cepto
morta
præhe
ueluti
etiam
προτι
etum
fenter
mum
quare
cœlest
quos,
dimu
E
patrin
impic
tus ig
gratia
tenbe
uerim

Quare igitur tam turpe existimatur ob
Ecclesiæ incolumitatem (quæ uere pa-
tria est, nos ad cœlestem uitam regene-
rans) eamq; æternam, & gloriam DEI
aliquos homines offendere ?

Laudatur Aristoteles, quod uerita-
tis defendendæ gratia Platonem Præ-
ceptorem suum, & Socratem, optimum
mortalium oraculo pronunciatum, re-
prehendere non sit ueritus, habeturq;
ueluti pro oraculo eius dictum, quod
etiam charissimis hominibus ὅστις sit
προτιμᾶν τὴν ἀλήθειαν. Si igitur ipsi san-
ctum fuit etiam philosophicæ alicuius
sententiolæ causa præceptorem, sum-
mum profecto uirum, reprehendere,
quare nos impie facere existimamur, q;
cœlestis ueritatis defendendæ gratia ali-
quos, quantumuis magnos uiros, offen-
dimus ?

Equidem nescio, cur patria relicta,
patrimonio, omnibusq; chariss. inuito
impio mundo in Germaniam ad peni-
tus ignotos homines, sacrarum literarū
gratia profectus sim, & alibi duos, Vi-
tenbergæ in studijs annos octo contri-
uerim, ibiq; multas pulcherrimas Lu-
theri

theri & aliorum disputationes de constantia præstanda in agnita ueritate audiuerim, si ea, quæ ibi didici, constanter retinere, confiteri & tueri non debeam. Satius profecto fuisset, me nunquam ad Euangelij cognitionem peruenisse, uel potius nunquam natum fuisse, quam postquam semel puram religionem amplexus sum, ita ipsam paruifacere, ut in gratiam hominum pati uelim eandem in corruptelas Antichristi transformari.

Perpendamus obsecro aliquando tandem ueris iudicijs uera bona & uera mala. Nemo nostrum, si quispiam sibi ante oculos fratrem, patrem aut filium iugularet, non putaret se habere omnia iura contra illum agendi extrema quæq;. At iam cum tam multi nostri in Christo fratres miserrime istis Adiphoricis mutationibus extrema morte trucidentur, ociosi spectatores, tranquilloq; animo esse possumus. At qui iugulari multos pios per ista pseudadiaphora ipsimet ministri istius pessimi negocij fatentur. Aiunt enim languescere & in dubitationem induci
pios.

pios.
stræ re
subue
D
norar
parent
illapfu
capilli
nollet
parent
pillis t
Sic ian
DE C
adular
tores,
quam
tos fu
agatu
ta aut
Christ
amus.
est du
per qu
uefac
pios,
tur, n
num

pios. Languefactus & de ueritate no-
stræ religionis dubitans iam profecto
subuersus est.

Discamus quæso, quid sit uere ho-
norare parentes. Si quispiam uidens
parentem aut præceptorem in aquam
illapsum, nec posset eum alia parte, quã
capillis aut barba arreptum extrahere,
nolletq; id facere, eo quod impium sit
parentes aut præceptores barba aut ca-
pillis trahere, nonne insanire uideretur?
Sic iam profecto parum sani coram
DEO sunt, qui uel tacendo, uel etiam
adulando immergunt potius præcep-
tores, in istud Adiaphoricum exitium,
quam extrahunt, sicq; se pulchre eis gra-
tos fuisse iudicant, cum quidem non
agatur de temporaria, sed de æterna ui-
ta aut morte eorum. Certe mandato
Christi præcipientis, ut fratrem mone-
amus, non obtemperant. Non enim
est dubium, quin fabricando fenestras,
per quas papatus restitui debet & lang-
uefaciendo pios, & confirmando im-
pios, quod ipsimet fabri de se confiten-
tur, non ad uitam æternam, sed ad æter-
num exitium tendant.

G 4

Sæpe

Sæpe in hisce miseris turbis adhuc
Vitenbergæ existens, sic mecum cogita-
ui. Vide, si quis iam quiescit, quam
multa habet commoda. Primum nõ
conijcit se & suos in ullum grauius dis-
crimen. Deinde manet domi & frui-
tur suis redditibus. Tertio habet lau-
dem modestiæ & gratitudinis, nec ac-
cusatur, quod sit turbulentus, stoicus,
ingratus, seditiosus. Postremo retinet
fauorem omnium hominum, præser-
tim eorum, qui sua autoritate & poten-
tia alios euehere possunt. Cogitavi
etiam, uide, tu omnibus subsidijs ad tã-
tam rem necessarijs destitueris, es pere-
grinus, non satis gnarus sermonis, nul-
lius autoritatis homuncio, nulla ex par-
te eruditione conferendus ijs, cum qui-
bus tibi res erit, nullam habes ab ullo
homine promissionem. Præterea istius
negocij est tanta difficultas, ut ei multi
etiam summi uiri cedant. Quare op-
timum tibi erit quiescere, cum alioqui
quietis sis cupidissimus. Nihil igitur
profecto fuisset meo ueteri Adamo faci-
lius, nihilq; suauius, quam præstare istas
tantas uirtutes, quæ iam tãtopere a no-
bis re-

bis req
(qui de
redde

Ac
menon
lorum
tur, uel
concita
mina u
fos solo
non sol
de tam
CHRIST
isti seue
tam for
ofus sp

Ab
uera pi
fia fuit
Magist
quem f
alios, c
strum c
qui no
traditi
Antich
uis ma

bis re

ad huc
ogita
quam
um nō
as dis
& frui
er lau
nec ac
oicus,
retinet
ræfer
poten
gitau
ad tā
s pere
s, nul
x par
n qui
ullo
istius
multi
re op
lio qui
igitur
o faci
e istas
e a no
bis re

bis requiruntur, & tantopere in alijs
(qui de ea re certe adhuc Deo rationem
reddent) laudatur.

Ac hic fatebor sane meum peccatū,
me non ita feruere pietate, ut si de so-
lorum Adiaphoristarum salute agere-
tur, uellem tam multorum odia in me
concitare, meq; ac meos in tanta discri-
mina uictus, famæ, & uitæ ipsius ob ip-
sos solos conijcere. Verum cum uidi
non solum de ipsorum exitio, sed etiam
de tam multarū Ecclesiarum, & ipsius
CHRISTI glōria agi, dent mihi, obsecro,
isti seueri censores ueniam, si non sum
tam fortis epicureus, ut tanta mala oci-
osus spectare potuerim.

Ah nihil est iam zeli & feruoris in
uera pietate, ut olim in primitiua Eccle-
sia fuit. Nos Christiani habemus unum
Magistrum & præceptorem in Cœlis,
quem solum a patre iubemur audire, &
alios, quatenus & quousq; illum Magi-
strum constanter sequuntur. Eos uero,
qui nobis aliud Euangelium, humanis
traditionibus dilutum, & cæremonias
Antichristi proponere uolunt, quantū-
uis magni & benemeriti sint, quin eti-

G S amfi

amfi Paulus, præceptor optime de Ec-
clesia meritis, aut aliquis Angelus de
Cœlo is esset, tanquam anathemata ex-
treme detestari cogimur. Verum de
hac materia in ipsa Apologia prolixius
disputabitur.

Sed dicet aliquis, concedo sane eos
recte facere, qui præsentibus fraudibus
resistunt, uerum lenius esset agendum
cum istis tantis uiris, & mitiora remedia
primum huic malo quærenda. Id ego
sane diligentissime primum feci, ut ex
sequentibus scriptis liquebit. Pri-
mum tantum supplicationes & le-
niss. monitiones adhibui, postea etiam
liberiores admonitiones. Tertio &
æditas repræhensiones, sed in genere,
in quibus ipsis de rebus dixi, personis,
quantum fieri quiuit, parcens. Misi eis
præterea post meum discessum tres Epi-
stolas, unam ad D. Philippum circa
Principium Iulij, secundam ad Recto-
rem, & tertiam ad totam Scholam, sub
finem Iulij. In quibus eis supplica-
ui, ut præsentis conciliationes Christi
& Belial præmitterent, humiliterq;
me ad omnes pias condiciones pacis
obtuli,

obtulit, sed ad nullam mihi quicquam
μεγαλόψυχοι, homines respondere dig-
nati sunt.

Si quis recte omnes nostras, eorūq;
actiones cognosceret, easq; sincero iu-
dicio perpenderet, animaduerneret pro-
fecto a nobis omnia, seruata Christiana
modestia, lenissimeq; acta esse, pro ut
quidem rei magnitudo pati potuit.
Primo illi passi sunt se contra consci-
entiam suam ab Achitophelibus per-
trahi ad istas Adiaphoricas fraudes, ex
quibus in suis primis bedēcen falsi sūt
secuturas magnas Ecclesiæ perturba-
tiones, quarumq; causam præbere sit in-
gens peccatum. Eas tam diu clam in-
tam multis conuenticulis cum impijs
fabricauerunt & suerunt, donec tandē
putarunt sibi iam omnia parata esse,
subitoq; Lypsæ gutturi Ecclesiarum
non præcognitum laqueum iniecerunt
cumq; illæ nonnihil reluctarentur, eti-
am uehementius attraxerunt.

Ah non potest satis dici, quantū in
ea re tūc temporis nostri Theologi pec-
cauerint. Sed mollius de ea actione
iudicamus, partim quia aliqui eam ig-
nora-

nora-

noramus, partim etiam, quia profecto
zelo domus Domini non ardemus.

Illud Interim (quod profecto fieri
neceffe fuit) a me mediocriter confuta-
tum est, Theologiꝫ, qui me hercle fue-
runt graui repræhensione digniffimi,
leniter perstricti. Tribui eis tantum
Apostolicam quãdam imbecillitatem,
Secundo illi nihilominus in uijs suis
perrexerunt, eosq; qui eorum Adia-
phoricas mutationes improbarunt, non ne-
cessarij schismatis in Lypfica oratione
accusarunt. Atq; ita sua crimina no-
bis tribuerunt, nos enim nos ab Eccle-
sia non seiungimus, nec quicquam no-
ui instituimus, sed Interimistæ & Adia-
phoristæ fugiendæ crucis gratia se a cœ-
tu Christi separant, & ad turbam Anti-
christi adiungunt. Ei tam graui, falsissi-
mæq; accusationi R. D. N. & ego satis
modeste respōdimus, negauimus enim
tantum, nos esse schismatis causam.

Postremo cœperunt illi in sugge-
stu nominatim nos condemnare (nec
adhuc desinunt) quod simus falsi fra-
tres & proditores, habeamus errantem
spiritum, me esse seductorem, eaq; ius-
serunt

serunt
qua r
mani
runt
eadem
cusati
fatio
gaur
cufor,
Long
causa
nus ad
C
hacter
cam o
dum e
pectan
euulga
ipsum
cauen
rentur
re & a
iam ir
feste in
mento
pere, &
recens

ferunt scholasticos ad suos perscribere,
qua ratione nos una die per totā Ger-
maniam tanquam infames proclama-
runt, quin & ad regem D. ac Principes
eadem scripserunt. Ei tam acerbæ ac-
cusationi ego nimium leniter, si accu-
satio expendatur, respondi, tantum ne-
gavi me talem esse, qualis ab eis esse ac-
cusor, meamq; negationem cōfirmavi.
Longe igitur lenius a nobis in optima
causa, quam ab ipsis in pessima hacte-
nus actum est.

Obijciunt rursus aliqui, illi nihil
hactenus de Adiaphoris, præter Lypsi-
cam orationem adiderunt, proinde nō
dum essent propalam accusandi, sed ex-
pectandum, donec aliquid in publicū
euulgarent. Respōdeo primum, ob hoc
ipsum magis odio dignæ sunt, magisq;
cauendæ istæ fraudes, quod ita clam pa-
rentur miseris Ecclesijs, ut eas prius uide-
re & agnoscere non possint, quam cum
iam irretitæ tenebuntur. Quod mani-
feste indicat Lypfica actio, ubi uno mo-
mento uoluerunt totam regionem ca-
pere, & in suam nassam pertrahere. Item
recens Grimmica, ubi pastores aliquot
con-

conuocauerunt, eosq; in suam sententiam partim pertrahere conati sunt, partim etiam pertraxerunt. Idem indicant clandestinae corruptelae pastorum qui partim minis, partim blanditijs, partim etiam muneribus in impiam sententiam traducuntur.

Oportuisset quidem illos in rebus religionis, & in Ecclesia Christi aperte agere. Si quæ putant se posse pie mutare, deberent articulos toti regioni, & omnibus pijs Ecclesijs proponere, dare spacium deliberandi per aliquot menses, & postea demum conuocare aliquam Synodum, & audire aliorum quoq; piorum iudicia, & non ista oligarchica, uel potius Hispanica consilia sequi, paucissimos quosdam cum impijs, & nostræ religionis hostibus confusurrare, & conspirare. Postea conuocatis alijs Christianis ueluti suis quibusdam maioribus mandare, ut decreta accipiant.

Faciunt autem hoc præcipue ideo, quia sciunt mendacio lucem obesse, nec dubitant, quin, si pijs possent mature de istis ipsorum nouis dogmatibus deliberare, non essent ea accepturi. Quare,

ut

ut dix
cauen
paran
dæ, u
diap
entib

S
muta
eorum
alia m
nus, q
cum
scribu
fit, sa
eius lo
hæc in
co, Be
ration

p
donec
lum i
Clam
teras i
cum p
do, a
tum d
subru

ut dixi, tanto magis sunt istæ fraudes
cauendæ, quanto astutius & oculcius
parantur, Christiꝫ ouiculæ præmonē-
dæ, ut sibi a papisticis lupis in ueste A-
diaphororum in ouile Domini irru-
entibus, caueant.

Secundo euulgant illi satis multa
mutationes suadentia, euulgatum est
eorum scriptum de Adiaphoris, item
alia multa Augustam missa, non mi-
nus, quam si ædita fuissent. Quin etiam
cum unicam Epistolam ad aliquem
scribunt, præsertim, si quid peius in ea
sit, satis multis ostentatur. Ad omnesq;
eius loci literatos circumgestatur, Ad-
hæc in publicis conuentibus, ut Lypsi-
co, Berlinensi & Frâncico, istas suas mu-
tationes publice promouerunt.

Postremo quid necesse est expectare
donec nobis manifeste & Ecclesiæ bel-
lum indicatur, si iam plagas sentimus?
Clam (ut mihi ex multis locis per lite-
teras indicatur) illi sine intermissione
cum per Epistolas, tum circumcurfan-
do, ad se uocando, alios misitando,
tum & alijs modis nobis fundamenta
subruunt. Alios quidem concionatores

in suā ſētentiā pertrahūt, alios quacūq;
occasione poſſūt ab officio (ſi nō ma-
nibus at certe ſua autoritate & aſſenſu)
remouent, ut nuper Torgenneses remo-
uerunt. Quorum alter in exilium pul-
ſus eſt, alter uero captis pignoribus do-
mi expectans adhuc grauiora, detinetur.
In eorum locum ſubſtituerunt lupum
ad omnes impietates recipiendas para-
tiſſimum.

Quantum hoc malum ſit, priuare
Eccleſiam fidelibus & conſtantibus
Doctōribus, & ſubſtituere lupos, nemo
facile, ne mente quidem concipere po-
teſt. At interea alijs Adiaphoriſtis
(magna enim eorum turba eſt) donati
ſunt canonicatus Miſnæ, quibusdam
pecuniæ, quibusdam agri & ſyluæ &
piſcinæ. Quam ob cauſam putas pie
lector? Num ex nimia deuotione? iſtis
ne igitur, qui nobis ita clam Hiſpanice
ueram religionem labefactant, conſtan-
tes concionatores pellunt, talesq; pla-
gas Eccleſiæ inſigunt & plane ob ſuum
lucrū Chriſtum produnt, parcendum
adhuc eſſet?

DICET aliquis, at magnum ma-
lum

lum ex domestico dissidio orietur. Verum sane est. Sed primum uæ illis, qui contra sua propria scripta, ut Epistolâ ad Norinbergenses & alia, contraq; suam conscientiam, ut sæpe confessi sunt, agendo huic scandalo occasionem dederunt. Adhæc longe maius malum cõsequeretur, si iam omnes unân timer mutationes suaderemus, & fenestras papæ in templum DOMINI irrepenti fabricarem, quam quod aliqui sunt, qui pios ad cõstantiam in ueritate, eiusq; confessione hortantur, præsertim cum, si quis diligenter omnes Adiaphoristarum actiones hoc biennio actas cõsiderauerit, & scripta legerit, Animaduertat eos esse adeo imbecilles, ut, si ipsos impij ualde urserint, nec quisquam eis in faciem restiterit, nihil non cessuri esse uideantur. Plus certe scandali sequutum fuisset ex intruso in Ecclesias Lypfico Interim (quod profecto factum fuisset) quam ex mea contra illud scripti one sequutum est.

Non est nunc primum principium mali, aut tantum suspicio quædam, cui tamen obstare pium esset, sed ita progressa

H

gressa

gressa est ista perniciēs, ut propemodū
nobis omnes Ecclesias euerterit. Si alij
pij, qui uel mediocriter ueram religio-
nem curant, audirent eas querelas de
Adiaphoris, quas ego a pijs, prudenti-
bus & fide dignis, uiris audiui, haud
dubie aliter iudicarent. Audiui enim
grauissimos, rerumq; peritissimos uiros
deplorare hanc miseriam, quod nostri
tantum per sua Adiaphora papatum,
non solum alibi, sed etiam in septentri-
onalibus partibus promouerint, ut iam
tria regna breui Interim acceptura ui-
deantur. Et uerissimum est impios ubiq;
q; abuti Adiaphoristarum autoritate in
crucifigendo Christo. Quare & in
Liuonia audio iā eo multos inclinare,
ut nihil non accepturi existimentur.

Proinde pij homines, præsertim qui
in ministerio sunt, si ueritatem conser-
uatam cupiunt, serio se Adiaphoristis
opponere debent, eisq; in faciem resi-
stere, etiamsi sit inter eos uel Petrus, uel
Paulus, uel aliquis summus Angelus de
Cælo. Nam profecto οὐκ ὀρθοποδοῦσι
πρὸς τὴν ἀλήθειαν τὸ εὐαγγέλιον, quod ex-
perientia ipsa clara uoce clamat,

Quo-

QVONIAM ergo suasores Adia-
phoricarum mutationum toties a me
(quanquam & ab alijs multis) separa-
tim tum uoce tum scriptis admoniti
sunt, nec tamen ab istis Ecclesiæ perni-
ciosis actionibus desistere adhuc hodi-
erna die uolunt, cogor mandato Chri-
sti dicere Ecclesiæ, eosq; coram Eccle-
sia admonere,

Dico igitur inuocato Patre, Filio &
Spiritu Sancto, indicoq; Ecclesiæ Chri-
sti æditis eisdē scriptis, quibus eos pri-
uatim monui, præsentēs CHR I sti &
Belial per commentitia Adiaphora cō-
ciliationes, esse meras fraudes. Per quas
id unice agitur, ut impius papatus in
Ecclesiam Christi reducatur, (quod ip-
simeet Adiaphoristæ confitentur) & An-
tichristus in templo Christi collocetur,
ut in sequentibus scriptis latius patebit,
breuiq; Deo uolente prolixius probabi-
tur.

Quare hortor tum totas Ecclesias,
tum & singulos pios, ut hanc puram &
ueram Christi religionem, quam Deus
per Lutherum, tertiū Eliam his postre-
mis temporibus ex ingenti sua bonitate

humano generi restituit, ambabus uis
amplectentes retineamus, nec nos ullo
modo ab ea abstrahi patiamur, omnes
q̄ in uniuersum innouationes extreme
suspectas habeamus, Nam diabolus ue-
re tanquam Leo rugiēs circuit, quærens
quem deuoret, nec quicquam magis cu-
pit, quam ueram CHRisti religionem
corrumpere, tum enim simul uniuersas
Ecclesias uno momento deuorat,
Recordemur obsecro in hisce tantis
discriminibus illarum tam crebrarum,
solicitudineq̄ plenissimarum admo-
nitionum, quibus nos primum scrip-
tura, deinde etiam Spiritus sanctus per
Lutherum monuit, ut uigilemus & ca-
ueamus summa solertia, ne nobis iste
mille artifex Satan aliqua ratione puri-
tatem doctrinæ eripiat.

Sed nos uere tales sumus, quales
uulgus Holandos esse fabulatur. Nam
Luthero uiuente, rebusq̄ fœlicioribus
omnes diximus, *Mar Joann / ich
wil stan für tein man /* Nunc uero in
certamine, cum maxime standi tempus
esset, *αχαιδο* ne pro uno quidē stamus,
Tunc omnes uehementissimē Papam,
& im

& im
Omni
mus
or, &
tur,
rum,
const
nes re
tiq̄ su
dum.
S. Eze
ri seru
V
uero p
Deum
rum,
tum t
singul
ricis n
tende
sequer
alys n
deinc
us pr
M
ta Ec
Achi

& impios reprehendere audebamus. Omnes prolixa uolumina scriptitabamus. Nemo non erat Luthero doctior, & ueritatem constanter confitebatur. Nunc, cum ædificatio Ecclesiarum, & conseruatio ueritatis requirat constantem confessionem, nos in omnes rerum species potius uertimus, paratiquè sumus accedendum & concedendum. Atque ita secundum Euangelium S. Ezeboli (non certe S. Pauli) temporari seruire uolumus.

Verum stet sane, qui uult stare, qui uero plus uult homines timere, quam Deum, ille timeat. Ego iterum atque iterum, coram omnipotente Deo, moneo tum totam Ecclesiam Christi, tum & singulos pios, ut sibi ab istis Adiaphoricis mutationibus caueant. Quas recta tendere in perniciem Ecclesiæ, tum in sequentibus scriptis probatur, tum & in alijs nostris, aliorumque probatum est, & deinceps, Christo iuuante, etiam plenus probabitur.

Moneo etiam coram Christo, & tota Ecclesia eisdem scriptis eos, qui se ab Achitophelibus istis sceleratis fraudibus

adhiberi passi sunt, ne pergant contra
sua priora scripta, contra suam consci-
entiam, contraq; ea, quæ sæpe & olim
& hoc tempore de istis conciliationi-
bus Christi & Belial confessi sunt, istas
impias metamorphoses Ecclesiæ Chri-
sti in Ecclesiam Antichristi, in suam
& multorum piorum perniciem pro-
mouere. Sed reuertantur ad eum
cursum suarum actionum, quem uiuē-
te Luthero sunt secuti. Relegant tan-
tum Epistolam ad Norimb. conciona-
tores, eamq; sibi scriptam putent, neq;
enim multo alia moriens Vitus ipsis in-
dicari suo nomine mandauit. Id si fe-
cerint, non solum non ero eis in poste-
rum molestus, sed etiam faciam omnia
ea, quæ pie a me petierint, etiamsi erūt
cōiuncta cum mea summa ignomina,
Quod si pergere uolent in pingē-
dis, & ornandis istis scleratis, in papa-
rum (ut ipsimet fatentur) tendentibus
fenestris, & iuristas aulicos sequi non de-
stiterint, omniumq; piorum monita,
preces & gemitus contempserint, testor
DEVM me eos pro ijs habiturum, pro
quibus tales Christus haberi iubet, alijs.
q; eo.

q̄ eo loco habendos esse ostensurum.

DOMINus Iesus Christus, qui scit me hæc pio animo scribere & agere, regat me, ipsos, & totam suam Ecclesiam in nominis sui gloriam, & miserorum mortalium salutem, AMEN.

EPISTOLA M. F. ILLYRICI coram Exhibita D. Philippo circiter dies 14. post nuptias Augusti principis, Aliquanto ante Celenfia comitia. Anno

1548.

SI tu Præceptor obseruandis, is esses, cuius aures ueritati oclusæ, tantum adulationibus paterent, quærerem apud te potius obsequendo fauorem (quatenus quidem mihi cum pietate liceret) quam uera dicendo odium. Cuius fauorem & prodesse mihi plurimū posse agnosco, & iam sæpius profuisse grata mente confiteor. Verum cum tibi ueritate ac candore nihil gratius esse multis exemplis animaduertierim, ad hæc charitatis ac gloriae DEI promouendæ mandato urgear, non possum facere, quin tibi ea indicem, quæ non solum ad dignitatem tuam, sed etiam

H 4

æter.

æternam salutem & tuam & aliorum,
atq; adeo ad gloriam DEi pertinere ar-
bitror. Tu uero ea sic accipito, ut ab eo,
qui tibi uitam ipsam debere se fateatur,
ac pro te etiam effundere eam, si res po-
stulet, sit paratissimus.

Testor Deum audiuisse me ex fide
dignissimo homine, tuiq; studiosissi-
mo, qui certo affirmabat D. Augusti-
num, non ita multum ante, quam ad
DOMINUM migravit, dixisse ad se &
quosdam alios inter cætera & hæc. Vos
uidebitis, isti nebulones pertrahent
Dominum Philippum in aliquem er-
rorem. Quem cum probauerit, plura
illi deinceps, statuent, eumq; sua confes-
sione constrictum tenebunt. Qui, ubi
uiderit quantum malorum consecutu-
sit, incidet in mœrores, quibus tandem
contabescet. Scio ita futurum, nam &
antea sic accidit, sed tunc D. Martinus
est eum consolatus. Aliud exemplum
narrare noluit.

Hoc dictum spero, & ex animo op-
to falsum fore. Volui tamen illud,
cum sit grauisissimi, prudentissimi ac
sanctissimi uiri, quemq; tu non imme-

rito

rito
tibi
Mar
apud
mut
um
evge
iora
ant.
suo c
rit.
lami
neq;
ferm
les ist
citati
ma p
moru
dubi
geran
tione
bus,
rantu
inger
satis

rito semper fecisti maximi, ideo nunc
tibi recitare, quod uulgo iam fertur,
Marchionem & Ferdinandum effecisse
apud Mauritium, ut ipse quam primū
mutationes quasdam, uel etiam exili-
um rerum faciat, quo ipsi deinceps
ἐν τῶν ὁρίων in suis regionibus, ma-
iora uel potius omnia immutare que-
ant. Idq; breui Mauritium in quodam
suo conuentu acturum esse.

Id siue ita sit, siue non, Deus uide-
rit. Cui nostras & totius Ecclesiæ ca-
lamitates commendamus. Illud certe
neq; alij pij, neq; tu ipse (ut sæpe ex tuo
sermone intellexi) dubitas Achitophe-
les istos tuæ lenitati, bonitati & simpli-
citati insidiari.

Etsi autem te ipsum pro tua sum-
ma prudentia & pietate sedulo. uasferri-
morum hominum fraudes cauere non
dubito. Tamen, cum omnia occulte
gerantur, & undiquaq; partim gloria-
tiones hostium de concessis, nescio qui-
bus, partim etiam piorum querelæ affe-
rantur, uisum mihi quoq; est, ut dolori
ingenti, quo excrucior, conscientiaq;
satisfacerem, te & orare & monere, ne
H 5 quic

quicquam impijs Antichristi ministris
concedas.

Nihil enim penitus hoc tempore,
quo constans confessio ueritatis a no-
bis requiritur, a te, aut schola hac, unde
ueritas profecta est, concedi, aut in Ec-
clesia nostra mutari potest, quin ingena-
tia scandala statim per orbem terrarum
consequantur. Agnoscere autem de-
beremus satis superq; scandalorū spar-
sum esse in Ecclesia, quæ pusillos Chri-
sti subuertunt,

Quod reliquum est, commendo te,
me, & totam Ecclesiam Christo D O-
mino. Qui scit, quo animo hæc tibi
proponam, quiq; ut non dubito, me-
am in hac re uoluntatem comprobat.
Confido & te pro tuo candore hæc in
meliorem partem accepturum esse, & si
non factum penitus, certe tamen insti-
tutum nostrum probaturum esse. Be-
ne Vale.

Præfatio in syluam de Missa
M. F. Illyr. Anno 1548, Paulo ante
Interbacensia comitia Phi-
lippo oblatam.

Equi

Equidem præ incertore confusor,
miserrimum præsentis Ecclesiæ
statum considerans, eoq; aliquam-
do tecum liberius colloquor. Cui meæ
importunitati ueniam te pro tua hu-
manitate dare spero, sicut graui-
tærotantibus condonare solemus, si
dolore uicti aliquid minus decorum
egerint.

Hinc est quod, etsi norim, quam
parui momenti sint meæ *ὑποθήκαι*, ta-
men intermittere non possum, quin,
quæ heri coram statim minus commo-
de exponere poteram, ea tibi scripta of-
ferrem.

Cogito enim, si iam tanto dolore
animi discrucior, cum nondum malam
cōscientiā in hoc negotio habeā, quid
fiet postea, ubi tristior rerum status fue-
rit, si quam uel minimā labem cōsciē-
tiæ uel desertæ, uel neglectæ ueritatis
habuero? Itaq; admonitus etiā pristina
mea desperatione, in quā triennio sub-
mersus fui, iudico satius esse, ut tibi has-
ce meas nugas offerendo molestus sim,
ac, si quidem res postulauerit, etiam pa-
tiar aliquid, quam, ut, si quid (quod
nolim

inistris
mpore,
sa no-
c, unde
in Ec-
ingen-
rurarum
em de
ū spar-
s Chri-
endo te,
o D O-
næc tibi
to, me
probat,
e hæc in
ffe, & si
n insti-
le. Be
Missa
lo ante
hi-
Equi

noſim) in hac cauſa mali factum fuerit,
poſtea uermem illum peſſimæ conſci-
entix cor rodentem circumferre, ip-
ſamq; Dei iram ſuſtinere cogar.

Epilogus eiusdem ſcripti.

Hiſce rationibus noſtra ſententia
firmiter & plauſibiliter defendi, & ad-
uerſariorum confutari poteſt apud om-
nes uel mediocriter æquos iudices. Hy-
pocrytarum uero, Epicureorum & Ty-
rannorum iudicia (quia **DEVM** &
ſcripturam rident) non magnopere cu-
rare in ueritatis deſenſione & confeſ-
ione debemus. Dominus Ieſus nobis
adſit, noſq; ſuo Sancto Spiritu confir-
met, ut iſtam cauſam eo animo tue-
amur, quem res poſtulat. Plus enim
profecto noſtra lenitas, quam aduerſa-
riorum argumenta huic cauſæ obeſſe
poſſunt.

EPISTOLA EIVSDEM

ad Philippum Melanthoſ

nem, miſſa octaua lu-

nij, anno 1549.

DOMI-

Dominus Ihesus adsit tibi, mihi &
omnibus pijs, ut ea agamus, quæ
ad ipsius gloriam, & miserarum
conscientiarum exædificationem faci-
unt, ac de quibus etiam coram tribu-
nali Christi rationem reddere possimus
Amen.

Etsi iam quædam eximia sapientia
quibusdã uidetur esse, etiam in Ecclesia
& Religionis negocijs ita loqui scribe-
re, & agere, ut nõ facile alij pij animad-
uertere possint, quid illi sentiant, aut
quid non sentiant, quid agant, aut non
agant, probent aut improbent. Tamen
ego in hac parte nihil habeo etiam in
intimis meis cogitationibus, q̄ quen-
quã uel alienissimũ a meis sententijs ad-
modum cælare cupiam. Semper enim
mihi persuasi, ueritati & bonæ causæ
lucem obesse non posse. Te uero D.
Præceptor etiam eo minus cælare uel
debeo, uel possum, quid sentiam, quod
uix quisquam iam uiuat, cui ego sapius
hoc anno & dimidio meam sententiam
de istis præsentibus miserijs & actioni-
bus exposuerim, quam tibi, aut cuius
ego uicissim dictis & narrationibus in
eadem

eadem sententia magis, quam tuis sim confirmatus.

Sentio igitur, & semper sensi Adia-
phorum mutationes & acceptiones,
cum generare multiplicia scandala in
Ecclesia, ut habere quandam speciem
abnegationis, languescere, ac induce-
re in dubitationem pios, confirmare
impios (ut tuum scriptum de Adia-
phoris fatetur) contristare Spiritum
Sanctum in pijs, eorum orationem im-
pedire (ut oratio in promotione Isin-
deri recitata innuit) frangere animum
constantium doctorum, scindere Ec-
clesiam, & bonorum consensum (ut est
in præfatione istius nouæ ordinationis)
tum uero esse secundum tuum somni-
um, quod nocte tuam Guterbacensem
professionem præcedente somniasti,
tantum fenestras quasdam, hoc est, se-
cundum tuam interpretationem, qua-
dã *zum schein*, in speciem excogitata,
per quæ tamen ipse papatus in Ecclesia
Christi reducat.

Hisce tantis malis semper ego (ut
tutemet scis) omnes pios serio repugna-
re debere sensi & hodierna die sentio, &
pro mea

pro mea
re Chr
am si &
pressus
uio ri
dolor,
pateris
strarun
quin,
te quo
DEum
Cl
per mu
ram R
uero c
aut op
ingrat
præcep
Mea ta
DEO
lumin
ex iustu
quibus
tati pi
anima
sti irru
pijs ost
cauere

is sim
Adia-
iones,
ala in
eciem
duce.
rmare
Adia-
ritum
n im-
e Ifin-
rnum
re Ec-
ut est
ionis)
omni-
ensem
iafti,
est, se
qua-
gitara,
cclesia
go (ut
ugna-
tio, &
o mea

pro mea tenuitate repugnaui & repugna-
re Christo iuuante deinceps cogito, eti-
amsi & haecenus propterea graui cruce
pressus sim, & in posterum fortassis gra-
uiori premar. Quoniam autem, prohi-
dolor, tu secundum tuum somnium
pateris te ab impijs adhiberi isti fene-
strarum fabricationi, non poterit fieri,
quin, dū huic tuo iam operi repugno,
te quoq; non uulgariter (quod testor
DEum me inuitum facere) offendam.

Clamabunt quidem aliqui (ut sem-
per mundus facta contra Deum aut ue-
ram Religionem non magnificat, facta
uero contra hominum famam, uitam,
aut opes facit maximi) esse insignem
ingratitude[m] erga tam bene meritū
praeceptorem & meram petulantiam:
Mea tamen profecto consciētia coram
DEO ex sacris literis & Spiritus Sancti
lumine, aliter statuere nequit, quam me
ex iussu DEI debere istas fenestras, sub
quibus Antichristus latitat, & simplici-
tati piorum insidiatur, quo ipsis non
animaduertentibus in Ecclesiam Chri-
sti irrumpat, frangere, eumq; omnibus
pijs ostendere, quo, qui uolent, fraudem
cauere possint.

Nota

Non aliter plane me hoc officium
Christiano fratri debere iudico, quam,
si per densam siluam iter faciens, crude-
lissimos latrones ibi uiatoribus insidi-
antes conspexissem, quos tamen DEI
beneficio incolumis euasissem, ac pau-
lo post obuius aliquibus bonis uiris fa-
ctus essem, diuino mandato obligaret
præmonere eos, ut illas latentium la-
tronum insidias uitent, etiamsi frater
uel pater meus illis latronibus coniu-
ctus esset. Quin & tanto magis iam hoc
officium proximo debeo, quanto ma-
ius est hominem in æternum exitium
abijci, quam uitam hanc, alioqui breui
perituram, aut pecunias amittere, ut ta-
ceam, quod simul etiam gloria Christi
periclitetur.

Proinde ego cum, postquam tibi
laudem summi ingenij, excellentis eru-
ditionis, eximie cuiusdam bonitatis
naturæ tribuero, tua maxima erga lite-
ras, Ecclesiam & me ipsum, merita præ-
dicauero, sicut semper hæcenus feci.
Cum inquam mandato Dei & propria
conscientia coactus, tum ore, tum (si
malum creuerit) etiam publico scripto
om

omni
dadi
plici
uiola
& c. E
si ali
lipp
pont
cie ex
Phili
nimia
& hu
quad
anni
se, Id
sed et
anno
tatis p
ficio t
V
maior
sentia
lanter
ro con
tium
onem
consc

omnibus exposuero, praesentes pseu-
dadiaphororum instaurationes multi-
pliciter puritatem Religionis CHRISTI
uiolare, Ecclesiam CHRISTI destruere,
&c. Easq; non ita magnificiendas, qua-
si aliquo pio, maturo & constanti Phi-
lippi consilio institutas. Sed primum
pontificum & Achitophelorum uafri-
cie excogitatas. Deinde Dominum
Philippum eorum astutijs, sua quadam
nimia lenitate, imbecillitate, *ὀλιγοψυσία*,
& humana sapientia, itemq; uanissima
quadam spe mortis C. ex eclipsi lunæ
anni 48. concepta, ad eas pertractum es-
se. Idq; insuper non solum tuis scriptis,
sed etiam dictis ac narrationibus hoc
anno & dimidio coram me, & alijs reci-
tatis probaui, Christiani hominis of-
ficio functum me existimabo.

Vociferabuntur (ut dixi) aliqui, qui
maioris homines quam DEum, & præ-
sentia quam futura faciunt, me petu-
lanter bonis uiris maledicere. Ego ue-
ro contra dicam, me utilem pijs præsen-
tium fraudum expositionem & detecti-
onem facere, nec me eam posse bona
conscientia prætermittere. Omnes
I enim

enim Christiani, præsertim qui in alio
quo officio sūt, & in Ecclesia Christi
gradū habēt, cum animaduertunt lu-
pum in ueste ouis ad pusillum gregem
DOMINI uenientem, clamare debent,
Cauete uobis miseræ CHRISTI ouiculæ,
lupus illac aut isthac, hac uel illa pelle
tectus, uenit. Dominus autem Ihesus, si
non antea, at certe in suo extremo iudi-
cio dijudicabit, utrum illi, qui istas frau-
dulentas fenestras fabricauerunt, an ue-
ro ego miserimus infans, qui utcumq;
balbutiendo desertis CHRISTI ouiculis
insidias istas indicare uoluerim, rectius
egerim, & unicuiq; secundum opera sua
rependet.

Non credis quantopere contristet
& conturber, cum lego tuam Lypsicam
orationem, (tuas enim profecto cogi-
tationes esse animaduerto, etiam si *περὶ*
την γλασσαν quasdam sermonis *δὲ ἀρχένοκτου*
adiunxerit) non profecto ideo, quia me
odiose exagitat. Nam mihi perfacile
esset ædita Apologia, commemoratisq;
uestris non fictis peccatis, & inde grauissi-
simis damnis Ecclesiæ consequutis, tota
taq; mea actione ostendere, me iustissi-
simis

simis
quæ a
uos fa
uel tu
alias c
am ex
rem, S
meum
CHR
propt
bor, u
D
prim
stræ i
ganti
Eccle
doleo
agas
onib
tibus
scien
ment
quod
gitar
præf
sæpe
sti, N

simis causis moueri, quare ea agam,
quæ ago, nec quicquam temere contra
uos facere. Quam plausibiliter possem
uel tuam Epistolam ad Carlouicium, &
alias quasdam, uel Pomerani histori-
am exagitare, si uobis maledicere cupe-
rem, Sed testor Deum, hoc esse unicum
meum studium, ut puritas Religionis
CHRISTI incontaminata retineatur, &
propterea stylum meum ita modera-
bor, ut Ecclesiæ expedire existimauero.

Doleo igitur non meam uicem, sed
primum Ecclesiæ, quod istæ tuæ fene-
stræ in papatum degeneraturæ, tam ele-
gantibus coloribus pingantur, atq; ita
Ecclesia Christi decipiatur. Secundo
doleo & tuam uicem, quod nondum
agas pœnitentiam de istis pessimis acti-
onibus, quas sæpe & me & alijs audien-
tibus condemnasti, & ob quas te a con-
scientia reprehendi fassuses. Nihil hic
mentior. Cogita uel illud unicum,
quod mihi semel dixisti. Te sæpe co-
gitare, quod diuinitus ista scabie ob
præsentes actiones puniaris. Quam
sæpe uero mihi, Crucigero, & alijs dixi-
sti, Neminem bona conscientia delibe-

rationibus de istis mutationibus uel inter-
teresse posse. Quid autem quaeso de ea
re leges scribere:

Tua illa tam mala scripta Augu-
stam missa & attraxerunt Interim, & iam
ubiq; promouët, & multos fortes Chri-
stianos passim in Sueuia, & alibi expug-
narunt & adhuc expugnant, istaq; tuarum
disputationes de Adiaphoris uere ubiq;
pios, sicut & tuipse fateris, languefaci-
unt, & impios confirmant & armant.
Talia tamq; Ecclesiæ perniciosa pecca-
ta adeo operose excusare, idq; cum scan-
dalo pusillorum CHRisti, qui ista So-
phistica in errorem inducuntur, grande
impoenitentiaë scelus esse statuo.

Postremo etiam, quia semper, cum
tam artificiosa mendacia lego, ueheme-
ter commoueor, ut cum legi sessions
Tridentinas, præsertim Sextam Brun-
suigæ, cum legi Interim Augustanum,
item Lypsicum, & postremo hanc ora-
tionem. Quæ omnia scripta ego non
sine crebris gemitibus & fremitu perle-
gi. Iudico autem esse motus Spiritus
Sancti, contra Satanam, patrem horum
artificiorum, & ipsa artificia frementis.

Hisce

Hisce
sæpe c
mata,
qui fir
nō exp
H
sto en
a quoc
cum lo
mum,
contra
nemp
Dei, &
impel
cundo
stum
obtest
tioner
rum, &
arum,
Et per
tur, ut
tristan
onem
daliza
atq; a
ex teip

Hisce ego dolorum facibus incitatus,
sæpe cogor aliquid contra ista Sophis-
mata, uel inuitus uociferari, quæ illis,
qui similes animi stimulos & cruciatus
nō experiuntur, non semper probātur.

Hæc dilectissime Præceptor (profe-
cto enim sincerius a me dilectus es, quā
a quoquam eorum, qui blandissime te-
cum loquuntur) tibi scribere uolui, pri-
mum, quo ostenderem me nihil iniuste
contra te agere, sed iustissimis causis,
nempe mandato diuino, de dilectione
Dei, & proximi, propriaq; conscientia
impelli, ut hæc agam, quæ ago. Se-
cundo, ut te adhuc orarem & per Chri-
stum tuam, & miseræ Ecclesiæ salutem
obtestarer, ut desinas adiuuare fabrica-
tionem istarum sceleratarum fenestra-
rum, & istarum fraudulentarum insidi-
arum, in quibus ipse Antichristus latet.
Et per quæ impij quidem ita confirmā-
tur, ut etiam triumphent, pij uero con-
tristantur, languescunt, ac in dubitati-
onem inducuntur, & tam infiniti scan-
dalizantur. Hoc omnes serio pij a te,
atq; adeo tua propria conscientia, quod
ex teipso sæpius intellexi, flagitant.

I 3 Co.

Cogita obsecro uel ista politica argumenta, quæ quiuis intelligere potest, Hostis non est confirmandus, nec nostri frangendi, At tuum scriptum de Adiaphoris fatetur, per hasce actiones impios confirmari, pios uero languesceri. Igitur &c.

Ob nullam uel incertam spem non sunt res magnæ mouendæ. Vos nullam, aut perexilem spem sequutura tranquillitatis habetis. Nam C. uobis nihil pollicetur, & ut esset pollicitus, quæ parum sit ei credendum, Germania suo magno malo didicit. Igitur, &c.

Hisce tute potius coniunge, qui repudiatis omnibus fenestris & simulatioribus, puritatem Religionis, per constantem & apertam, (quod tu faciendum esse semper antea docuisti) confessionem retinere conantur, ab his tunc te istis perniciosis Ecclesiæ actionibus, & piorum rituum in papisticos metamorphosis separa. Nam hæc est uere non necessaria, imo potius impia separatio, & Ecclesiæ CHRisti tristis laceratio.

Cogita quæso quam grauius minetur

netur Dominus ei, qui uel unicum pu-
illum Christi scandalizauerit. Audi
quæso gemitus, querelas & ploratum
miserarum conscientiarum, miserabi-
liter per istas actiones languectarum,
& confauciatarum. Cerne etiam obse-
cro cadauera Christianorum, qui iam
ob istas uestras uacillationes uel papis-
mo, uel Epicureismo, sunt iugulati. De-
sine quæso tandem contra omnium
Ecclesiarum uota, & propriam consci-
entiam, per istum periculosum callem,
aulicos iuristas sequi, quod te etiam tu-
um somnium monet, ne alicubi in pro-
fundam lacunam diuinæ iræ incidas,
ex qua eluctari postea non queas. Hoc
si feceris, polliceor me non solum non
pugnaturum porro contra te, sed etiam
supplicem tibi futurum.

Sin (q̄ Deus auertat) nō uoles inter-
mittere agere ista, quæ quā pessima sint,
uides & sæpe fateris, ne ego qdē, aut alij
pij desinem9 istis malis resistere. Misera-
bile hoc quidē erit, esse in Ecclesia schis-
ma, & ego sæpe Vitebergæ adhuc sid
malū deplorans dixi, Me nūquā putasse
futura adhuc ea tēpora, q̄bus nostri qdē

præceptores, qui tā diu Antichristū op-
pugnauerūt, cū Episcopis hostibꝯ Eccle-
siae clā sua cōsilia conferrent, Nos uero
miseros puerulos, eorū discipulos, cōtra
iplos aliquid cogitare sit necesse, si pu-
ritatē Religionis retinere uelimus. Dixi
tibi etiam persæpe, Ista Adiaphora scan-
dalum & schisma in Ecclesia paritura
esse. Triste quidem igitur hoc erit, sed
tamen longe tristius esset, si omnes una-
nimiter papatui uia in templū Christi
sterneremus, eiqꝯ fenestras aperiremus.

Me etiam hoc in istis ingentibus
miserijs consolatur, qꝯ nulla spe opum
aut honorum, nullo ullius hominis o-
dio, tantum studio tuendæ puritatis
Religionis Christianæ, quod coram
Deo testari possum, hosce labores sus-
cepi. Adhæc nihil innouo, nec innoua-
tum cupio, hunc statum, quem uos ipsi
constituistis, & tam diu defendistis,
quemqꝯ ego pium & ad ædificationem
Ecclesiae aptiss. esse iudico, conserua-
tum cupio. Velim non ita misere scan-
dalizari Ecclesiam, non confirmari &
de nobis triumphare impios, non pate-
fieri fenestras papatui, sed cum uos sū-
mos

mos
os ac
tari &
mife
tes. H

Dom
in ex
me n
conc
Adm
Sæpe
porro
te po
ab in
cora
ad A
rā to
Mon
salut
stor
conc
æqꝯ
mife
E
nis, c
iunc

mos doctores constantes esse, tum & alios ad constantiam cōfessionemq; hortari & animare, consolari & confirmare miseros Christianos, iā in cruce pendentes. Hoc n. esset uere pie seruire tempori.

Summa, protestor coram Christo Domino, eamq; protestationem mihi in extremo quoq; iudicio ualere uolo, me nihil prætermisisse, quod ad piam concordiam facere posse existimaui. Admonui & orauī te sapius priuatim. Sæpe assensus es, & pollicitus, te nihil porro acturum in istis cōciliationibus, te potius aliquo discessurum, nec tamē ab incepto destitisti. Quare monui te coram duobus fratribus per Epistolam ad Anhalinum, & deinceps etiam corā tota Ecclesia æditis scriptis, sed te. Moneo iam, ac per tuam & Ecclesiæ salutem, perq; gloriam Christi te obtestor, ut ab istis impijs Christi & Belial conciliationibus tandem desistas, tuæq; conscientiæ, ac saluti & aliorum miserorum hominum consulas.

Ego cupio cum omnibus Christianis, & præcipue tecum summam conjunctionem habere, sed in Christo, id est,

est, ita ut nostra coniunctio ad confir-
mandos, consolandos & ædificandos
pios, languefaciendos uero & destruen-
dos impios, tēdat. Et ut Antichristo re-
sistatur, non ei fenestræ fabricentur &
aperiantur.

Ah satis furiosi sunt ipsi Papistæ in
introducenda sua abominatione deso-
lationis in templum Domini. Nihil est
neceffe, te eis fenestras aperire, obstruito
eis potius omnes aditus, siquidē adhuc
nostrarum partium es.

Hæc tibi Doctissime Vir pro ingen-
ti dolore animi mei, ac perniciosarum
istarum actionum odio, aliquanto libe-
rius scripsi. Tu uero rerum ipsarum ue-
ritatem, minime indulgens affectibus,
perpendito. Nam profecto ego non sū
tuus inimicus, sed istarum fenestrarum
tantū, multo uero minus illa odi, quæ
tu erudite, pie & utiliter scripsisti. Lo-
cos communes tam nollem perire, quā
nollem meipsum misere perire. At-
q; utinam tibi iam liberet potius con-
stanter confitendo & Antichristum
condemnando tuis pulcherrimis scrip-
tis & actionibus confirmationem
& ue-

& ueluti sigillum quoddam apponere,
quam sic in gratiam, nescio cuius uacilla-
lando, & miseris conscientias languefa-
cere, & cum tuis scriptis, tum & toti
Euangelio fidem derogare.

Responde obsecro. Si quidem enim
uere monueris me rectius aliter & Ec-
clesiæ utilius agere posse, libenter pro-
fecto non solum tibi, summo uiro, sed
etiam minimo puerulo, ut Augustinus
inquit, parebo. Bene uale. Data Mag-
deburgæ Iunij. Anno 1549.

Epistola M. F. Illyrici ad D. Iac-
obum Milichium, Rectorem
Scholæ Vittenbergensis.

Magnifice domine Rector, uir do-
ctissime, & compater dilectissi-
me, appello te iam paulo liberi-
us hisce meis literis, tum alijs rationibus
fretus, tum quod sciam ὅτι και σὺ πᾶσι μ
ἐπίσασαι μέλιχος εἶναι.

Primum autem gratulor tibi hanc
rectoriam dignitatem, ac precor Deum,
ut tum Ecclesiæ, ad conseruationem
puritatis in religione Christiana, tum &
tibi,

tibi, ac toti cœtui Scholæ istius sit salu-
taris,

Deinde te uehementer oro, ut, quo-
niam $\delta\acute{\iota}\delta\alpha\sigma\ \acute{\alpha}\iota\sigma\iota\mu\alpha\ \pi\acute{\alpha}\nu\tau\alpha$, & iam es pub-
lica autoritate instructus, uelis omni
cura & conatu in hoc incumbere, quo
intermittantur istæ funestæ Belial &
Christi conciliationes. Ex quibus scan-
dala, intestinæ in Ecclesia dissensiones,
impietatum papisticarum restituenda-
rum certæ occasiones, ac uariæ Ecclesi-
arum, miserarumq; cōscientiarum per-
turbationes oriuntur.

Hæc omnia mala ex istis mutatio-
nibus oriri, & plane nihil boni, tu ipse
probe nosti, quin & tristis experientia
hoc ipsum iam euincit,

Paucis diebus ante, quam Vitten-
berga discessi, narrauit mihi quidam
tuum quoddam cum Domino Præ-
ceptore colloquium, qui interfuit. Aie-
bat te dixisse, Domine Philippe, meint
jhr / das der Keyser wird zu frieden
sein / mit dieser ewer reformation: re-
spondisse uero illum, Was sol er zu
frieden sein? Er wil trawen haben/
das man das ganze Interim halte.

Tum

Tum subiecisse te, worumb bleibt ihr
denn nicht/bey den vorigen Caremo-
nien? worumb wolt ihr denn vn-
nützliche verendrung machen? dixisse
uero illum, wir müssen was zuthun
haben. Cessaret potius, quam in tanta
re tam temere luderet

Decet igitur te M. D. Rector cum
pro tuo erga D. Philippum amore, tum
& officio, ac Ecclesiæ & Scholæ debita
opera, summo studio laborare, ut istæ
mutationes, & religionis corruptelæ o-
mittantur, quo domestica dissidia, &
schismata ex Ecclesia tollantur.

Ego profecto, quod DEVS nouit,
percupiam cum istis hominibus con-
iunctissime uiuere, quos tum eruditio-
nis, tum præstitorum officiorum, tum
etiam pietatis nomine amauit & coluit,
Nec certe delector isto *ἐμφυλίου καὶ ὀκρου-*
ῶντι πολέμῳ. Verum rursus tam pa-
rum Ecclesiam Christi diligere, & DE-
um timere non possum, ut queam pati,
ea Ecclesiæ p̄ pijs ac salutaribus propo-
ni, quæ ego cum ex ipsorum ore, tum
aliunde, atq; adeo ex ipsa experientia
cognoui, perniciosa esse,

Scripti

Scripsi de hac re nuper ad DOMI-
num præceptorem, & iam ad totam
Scholâ scribo, ne quid præmittam,
quod in tali rerum statu a me iure re-
quiri posset. Peto igitur a te, ut de hoc
scripto ad Scholam referas, utq; rem,
quantum potes, ad piam concordiam
inclines, ac responsum mihi dari cures.

In scripto hæc summatim ago, red-
do rationem meorum factorum. Pro-
bo præsentis mutationes esse Ecclesiæ
perniciosas. Peto, ut ab ijs desistant.

Id si fecerint, polliceor me uel sup-
plicem eis futuram. Sin uero uelint
pergere in excusandis & promouendis
istis actionibus, quas ipsi sæpe pessimas
esse confessi sunt, significo me bona
conscientia intermittere non posse, quo-
minus fucos istis fraudibus illitos de-
tergam, ipsasq; fraudes omnibus osten-
dam, quo, qui uolent, eas uitare possint.

Profecto uehementer cupio (de
quo animo meo extremum illum iudi-
cem testem uoco) cum omnibus ho-
minibus unum esse, sed in Christo. Id
est, ut nostra concordia Ecclesiæ sit sa-
lutaris, & non seruiat restituendis abo-
minatio.

minationibus Papisticis. Id si mihi, cō-
tingere non potest, uolo ego cum Chri-
sto unum esse, etiam si mihi omnes ho-
mines inimici habendi essent. Si enim
Deus pro me, non timebo, quid mihi
faciet homo?

Dominus Iesus regat T. M. ipsos &
me, ut ea agamus, quæ & Ecclesiæ salu-
taria sint, & de quibus etiam coram ex-
tremo illo, seuerissimoq; iudice ratio-
nem reddere possimus. Frustra enim
hic hominibus animum, consilia, &
actiones nostras probabimus, si coram
illo tremendo iudice eas probare non
quierimus.

Saluta amanter DOMinum Præ-
ceptorem, cui ego profecto bene cupio,
& tuam cōiugem honestis, Bene uale.

Scheda clausæ Epistolæ inserta,

Postquam iam hasce literas scrip-
seram, intellexi nostros Dominos nihil
minus cogitare, quam uel de intermit-
tendis istis nouis mutationibus, uel de
concordia domestica: Velle etiam, ne-
scio

scio quod prolixum scriptum ædere,
quo pingant, & fucent istud nouum In-
terim.

Id quanquam sperabam uanum
esse, tamen uolui uobis indicare, si ita se-
rem habere comperero, me quoq; co-
actum iri, ut & hoc scriptum & Episto-
lam nuper ad Dominum Præcepto-
rem missam ædam. Quidenim aliud
facerem :

Siquidem illi sibi tantum indulge-
re uolunt, ut ea defendere, ac pro bonis
Ecclesiæ Christi obtrudere uelint, qua-
tum experientia, tum eorum conscien-
tia, quin nonnunquam & os mala esse
pronunciat, dent quoque mihi & alijs
ueniam, si per hasce fraudulentas fene-
stras, abominationem papisticæ defo-
lationis in Ecclesiam Christi introduci
pati non poterimus, Vale iterum.

APOLOGIA M. F. Illyr.
AD SCHOLAM VITEBER-
gensem, missa 23. Iulij, anno
1549.

SI ita iam omnia esset nuda & aperta
coram humanis oculis, sicut coram
Deo sunt, ac in extremo iudicio coram
Christo iudice, & illo celeberrimo toti-
us Ecclesie conuentu erunt, siq; sic pro
suo merito cogitationes dicta, & actio-
nes omnium aestimarentur, sicut co-
ram illo seuerissimo iudice aestimabun-
tur, & iam aestimantur: Non dubito,
quin perfacilis mihi esset in hoc praesen-
ti negotio causae dictio, uel potius nul-
la extaret accusatio.

Nunc uero primum o Deus bone
quantum caecae noctis humana pectora
habent: quamq; saepe etiam in mani-
festa ueritate, ut talpae in clara luce (ut
philosophus inquit) caecutiunt. De-
inde adsunt & adfectus uarij, qui pessi-
mi consiliarij, ubi dominari inceperint
haud raro ueluti effrenes quidam equi a
recto itinere, curriculoq; humanam me-
tem transuersam rapiunt. Inde fit, ut
per saepe meliora cernentes, probantesq;
deteriora ultro sequamur, alijsq; ut idē
faciant, persuadere proh pudor con-
mur.

Quare ego (sicut & tota Ecclesia
K cum

cum sua causa) cum hoc negocio resur-
rectionem mortuorum, & extremum
illud incorruptissimumq; iudicium ex-
pecto: nihil dubitans, quin, sicut iam
Spiritus S. in meis ad DEVM gemitibus
conscientiæ meæ testimonium in-
nocentiæ prebet, in eo quod istis Ecce-
siae deformationibus resisto: Ita etiam
in extremo die DOMINUS Ihesus sit me
ab hominum iniquissimis iudicijs splē-
dide absoluturus.

Fouet me etiam suauiter læta quæ-
dam consolatio de breuitate intercessu-
ræ moræ: Non quod diuinem extremū
illum diem post unum uel alterum mē-
sem aut annum futurum esse, sed quod,
nescio quomodo, quotidie magis ac
magis & breuitatem finiti huius tem-
poris, atq; adeo totam hanc uitam con-
temnere, & æternitatem futuræ illius ui-
tæ magnificare incipio. Ut interea mi-
hi uidear iuuante Christo non nimium
ægre cum infamiam paupertatemq; tu
& Satanæ, Antichristi, & impij istius
mundi odia laturus, eiusq; munuscula
& honores (modo mihi salua sit con-
scientia) contempturus,

Quare

Quare, quod ad meam sane priua-
tam utilitatem attinet, propemodum
libentius hanc descriptionem neglexissem.
Verum moueor miserorum hominum
salutis æternæ periculo. Audio enim
quosdam hoc callide agere, ut me in
odium bonorum adducendo totam
hanc causâ de retinenda præsentî Chri-
stianæ religionis puritate (quam & ego
nonnihil attigi) eisdem inuisam effici-
ant.

Huc accedit, quod, cum Petrus præ-
cipiat, ut simus parati ad apologiam,
quando a nobis ratio exigitur, publici
isti clamores, & iam ædita scripta, qui-
bus iniuste accusor, non tantum scrip-
tam, sed etiam impressam apologiam
flagitare uidentur.

Proinde cogor breuiter uobis uiri
doctissimi mearum contra præsentis
mutationes actionum rationem redde-
re, ut omnes boni agnoscant, & me &
causam hanc lucem non defugere, &
ueris firmisq; rationibus defendi posse.

Moneo autem omnes delicatas au-
res, quæ (ut ille inquit) suauiam quam
salutaria audire malunt, ut hoc scriptum

non cognoscant. Nam mihi in eo est
animus quam simplicissime, & quam
maxime serio potero, ueritatem dicere,
nec me in eo tam ad humanas aures, cū
semper alias, tum inprimis hoc tempo-
re, nimiam adulationibus assuetas iu-
diciūq; quam ad præscriptum Chri-
sti, eiusq; extremum iudiciū accom-
modare.

Simul autem & illud uolo orare
æquum lectorem, ut si in hac mea apo-
logia aliquorum errata attingere co-
ctus fuero, non mea id culpa factum ex-
istimet, sed ipsorum, qui primum læ-
dendo bonas mentes, querelis, postea
uero sua crimina alijs tribuendo, apo-
logiæ occasionem præbuerunt.

Quandoquidem autem non mea
profecto hic, sed Christi ipsius causa a-
gitur, inuoco Dominum Iesum, ut quo-
niam a patre cœlesti ad hoc missus est,
ut destruat opera Diaboli, estq; præcipu-
um opus Diaboli etiam mēdaciū, ac
uerborum sophistica, quibus rei ueritas
inuoluitur & obscuratur: Ut, inquam
tum meam mentem & os regat, quo ea,
quæ uerissima, ipsiq; gratissima sunt,
dicam,

dicam, tum & aliorum animos suo spi-
ritu ac timore ita emolliat, ut ea, quæ
uere pieq; a me dici intellexerint om-
nibus humanis affectibus abiectis, toto
pectore amplectantur, rebusq; omnibus
uicti & condemnati huius mundi lon-
ge præferant.

AC PRIMVM quidem, quoniam
hoc multis, qui ea, quæ præcesserunt, ig-
norant, perabsurdum uidetur, subitiq;
alicuius affectus suspicionem præbet,
me nouum hominem, nuper quasi re-
pente, & temere in hoc theatrum eru-
pisse, oportet me breuiter præcedentia
quædam recensere, ut agnoscant meæ
uitæ & actionum conuenientem har-
moniam, minusq; offendantur, dum si-
bi omnia in nostris rebus probe con-
stare animaduernerint.

Ego (quod Dominus nouit) etiam
antequam doctrinam Lutheri cogno-
uissim, & pacem conscientiæ, & ingens
gaudium in Spiritu S. sensi, pietatem
ac sacras literas amaui, & persæpe toto
pectore exoptaui aliquantulum in the-
ologia proficere, quo possem aliquan-
diu Ecclesiæ Christi inseruire ac postea
ad Dominum commigrare. K 3 id

Id cum mecum agitarem, quo nam modo efficere possim, nulla uisa mihi tandem est commodior ratio, quam, ut fierem monachus, quoniam tantum in monasterijs apud nos theologia docetur, soliꝫ Monachi concionantur, Eo constituto, adij Monachum quendam uxoris mei auunculi fratrem, nec indoctum nec impium (qui tunc aliquot monasterijs præerat, iam autem Venetijs annum septimum in uinculis Christum constanter confitetur) petens, ut me in suum collegium reciperet, ac uel Patauium uel Bononiam mitteret, quo ibi in illis celebribus monasterijs sacris literis studerem. Pro eo officio pollicebam me mediam paternæ hæreditatis partem ei largiturum esse.

Collaudauit primum meum institutum, postea uero, cum per aliquot hebdomadas me sibi familiariorum effecisset, exposuit instaurationem Euangelij per Lutherum factam, ostendit libros, & ut in Germaniam, nõ in monasterium, si theologiæ operam dare uellem, proficiscerer, consuluit. Quod consilium statim admodum alacriter lætus

læt⁹ amplexus sū, ac post paucas hebdo-
madas in Germaniam sum profectus.

Sub idem tempus, sine ullis malis
doctoribus, aut ullo graui scelere incidi
& in tentationes grauiissimas, desperati-
onem, ac ipsissimum infernum, in quo
triennium fui, subinde crescente malo,
uno uero anno decrecente. Quo tem-
pore iram Dei, Tyrannidem Diaboli in
miseros homines, & uaria eius ignita te-
la, uim peccati, maliciam ueteris Ada-
mi, & eius odium ac furorem contra
Deum sensi, & ueluti coram contem-
platus sum. Interea rarissimas ac bre-
uissimas Spiritus Sancti, consolationes
sensi. Nec dubitabam, quin in me
conueniret illud dictum Christi. Deus
meus quare dereliquiste me? Longe a
salute mea abes, &c. me plane reiectū es-
se iudicabam, Et sapissime de morte co-
gitauī, Dominus tamen me pro sua im-
mensa misericordia custodiuit.

Sub finē anni tertij cū Vitembergæ
cohabitarem, D. D. Friderico Backofē,
tūc Ecclesiæ diacono, malūq; adeo cre-
uisset, ut non dubitarem, quin mihi bre-
ui pereundū esset, cerneretq; is me adeo

perturbatum esse, ut studere non possem, cogebat me tandem cōfiteri, quid mali haberem. Intellecta re, consolabatur me diligenter, orabat mecum. Efficiebat, ut Doctor Pomeranus me perduceret ad D. D. Martinum Luth. Qui cum proprio exemplo, aliorumq; & uerbo Dei me consolatus esset, Ecclesiæq; pro me preces fecisset, cœpi indies melius habere, ita ut in uno anno mediocriter conualuerim.

Quod tam diu malum durauit (monere enim alios uolo, ut meo malo edocti, sibi caueant) haud dubie nihil perinde in causa fuit, ac meum silentium, nemini enim eo toto triennio rem integre aperui. Nam non tentari me, sed plane abiectum esse existimabam. Hæc ideo commemoro, ut intelligatis, me doctrinam Ecclesiæ non tantum lectione, ociosaq; speculatione, sed etiam ipsa experientia cognouisse, meq; minime esse non tentatum Christianū, quod D. Martinus in theologo præcipue requirebat, & scriptura in ipso Christo commendat.

Possent uere & alia multa eaq; certa signa,

signa cum praesentia Dei, me perpetuo
iuuantis & tuentis, tum Satanae mihi &
in alijs rebus, imprimis uero in studijs
resistentis, commemorare, nisi & breui-
tati studerem, & gloriari uelle uiderer.
Verum ego, quae hic scribo coram Deo
scribo.

Fui annis 10. in Germania, primo
anno Basileae, secundo Tubingae, se-
quenti octennio Vitebergae, quo tem-
pore nec uoluptatibus, nec opibus, nec
honoribus consequendis uacavi. Incu-
bui pro mediocritate ingenij mei sacris
literis & ijs artibus, quas mihi ad intel-
lectum sacrarum literarum profuturas
existimaui. Doctrinam harum Ecclesi-
arum esse ipsissimum DEI uerbum ag-
noui, eamque toto pectore amplexus sum,
& econtra Papam uere Antichristum
esse statui, ipsumque & eius errores ac a-
busus ex animo execratus & detestatus
sum. Semper eo tempore quieti & tran-
quillitati studui, nec quicquam turba-
rum in Schola aut Ecclesia excitaui, uel
excitare cogitaui, quod plurimi norunt.

Visum est interea Scholae & Illus-
trissimo Principi Ioanni Friderico mi-

K 5

hi Hæ

hi Hæbream lectionem demandare, eã
pro mea tenuitate, ut potui iã aliquot
annis legi.

Post istud impium bellum reuoca-
tus a Rectore, ad lectionem meam re-
uersus sum. Ab eo tempore iam est an-
nus & dimidius, quo toto tempore
quam serio cum D. Philippo scriptis, &
uoce egerim, quod nihil sit conceden-
dum aduersarijs, ipsemet optime nouit
idem egi (quanquam parcius) & cum
alijs lectoribus. In causa fuit, quia cum
ex scriptis quibusdam ultro citroq; &
præcipue Augustam missis, & tam cre-
bris conuenticulis, tum ex coram audien-
tis uocibus animaduerti, ueluti a longe
nubeculam quandam ὀλιγοπειρίας, quã
uerebar ne Ecclesiæ magnam tempesta-
tem excitaret. Sicut postea accidit.

Crescente deinde malo, auxi & ego
conatus, quibus ei infortunio repugna-
re uolui. Factus sum propemodum
omnibus doctis isthic supplicans, ac petij,
ne quid concederetur hostibus, & ut
monerent eos, qui supremo loco sunt,
ne quicquam concederent. Attuli fir-
mas rationes, quare nihil concedendũ
fit,

fit, q̄a Papa sit Antichristus, & aduersa-
rij nostri sint hostes Dei, q̄b⁹ nihil grati-
ficandum sit, q̄a sint sequutura ingētia
& multiplicia scādala, & schismata ubi-
q̄ per orbem terrarum, quia aperiatur
fenestra omnibus papisticis impietati-
b⁹, quia hostes non sint futuri istis mu-
tationibus contenti, quia tātum simus
aucturi animum impiorum, ut de Chri-
sto & Ecclesia eius triumphant, &c.

Interea & scripta tria uulgari ser-
mone adidi, in quibus an meam glori-
am, uel opes quæsiuerim, uel potius tan-
tum piorum confirmationem, & impi-
orum debilitationem, etiam ipsæ in-
scriptiones indicant, in quibus meum
nomen adiectum non est. In omnibus
quoq̄ illis scriptis teste illos monui,
quos animaduertebam magis fugitare
lupos, quam strenue aggredi & oues
Christi tueri. Sed quā parum eos moue-
rim, res ipsa magis ac magis iudicauit,

Itaq̄ paulo ante Cellensia comitia,
cum intelligerem malum iam esse pro-
foribus, adidi breue scriptum uulgari
lingua, titulo quod nihil sit mutandū.
Illudq̄ idem latine tunc paulo prolixi⁹
descrip-

descriptū D. Maiori corā obtuli. Oraui
& M. Paulum, ut de eadem re scriberet.
Intellexi tunc ex quodam fide dignissi-
mo homine, D. Pomeranum iurasse
sibi, quod Theologi concluderint, se ni-
hil uelle concedere, atq; (quantum tunc
ex ipsius & aliorum etiam theologorū
dictis intelligere quibam) mediocriter
animati ad comitia profecti sunt, ea co-
gitatione, quod plane nihil uelint ho-
stibus Dei concedere. Cum iam essent
in comitijs, misi eis Epistolam, in qua,
quantum potui, plane serio eos ad con-
stanter tuendam religionis Christianæ
puritatem hortatus sum. Cui Epistolæ
ideo meum nomen non apposui, quod
eam sic plus authoritatis habituram ex-
istimabam.

Verum post finem comitiorum
statim sparsi sunt rumores quidam mi-
nime incerti, longe diuersi ab ea spe,
quam ego ex prius auditis eorum uoci-
bus conceperam. Iidem post Gyterba-
censia comitia etiam magis aucti & cō-
firmati sunt. Tandem Lypsia nouum
istud Interim in tam multis conuenti-
culis scriptitatum & conceptum, sub
nomi-

nom
est, qu
tas m
olog
aud
& Isl
genfi
prom
iustis
mora
Jo ue
P
us rep
um n
repen
istis E
resiste
mul
menc
simi l
nescio
quas i
excog
tibus
enim
eis fur
quicq

nomine Theologorum promulgatum
est, quod cum ego legissem, & tam mul-
tas multorum querelas de nostris The-
ologis undiquaque afferri intellexissem,
audiremque & in Marchia, & in Francia,
& Islebij, & in Episcopatu Magdebur-
genfi per ἀπόστολα fere totum papatum
promoueri, nec nostros contradicere,
iustissimis causis (quas postea comme-
morabo) motus sum, ut putarem pau-
lo uehementius malo resistendum esse.

Hæc uere (quod Deus nouit) alti-
us repetere uolui, ut ostenderem & De-
um mecum esse, & me non nunc primū
repente hunc animum, ut scilicet serio
istis Ecclesiæ Christi perturbationibus
resistendum putarem, concepisse, ac si-
mul agnosceretis, uanissima esse ista
mendaciola, quibus me quidam uanis-
simi homines aspergunt, quod propter,
nescio quas repulsas, aut alias causas,
quas illi, de sua causa diffisi, maliciose
excogitant, ad repugnandum præsen-
tibus actionibus sim incitatus. Ego
enim repulsam passus non sum, nam ab
eis functionem non petij &, antequam
quicquam istorum accidere potuit an-
num

nuntium integrum adhuc, cum D. Philip,
existimabatur profecturus ad concili-
um Tridétinum, saepe & quidem ualde
serio egi cum eo, ne quicquam conce-
deret, idemq; ut alij quidam agerent, la-
borauit, idem petij & a D. D. Crucigero
pia memoria.

Antequam D. Gasparus mortuus
est, & tam, cum iam moriturus existi-
mabatur, scripsi libellum, quod nihil
sit mutandum, quem Germanicum
quidem tunc statim edidi, latinum ue-
ro ita scriptum, ut postea æditus est, D.
Maiori (ut prius dixi) in manus dedi.
Quod factum profecto non fuit eius,
qui aliquos honores, aut opes, uel apud
Theologos, uel apud principem ambi-
ret, præsertim autem quod in latino fe-
ci collationem Petri per mareambu-
lantis, cum huius temporis Theologis.
Quare hæc & alia, (quæ subinde noua
excogitari intelligo) tā falsissima cōuici-
ola bene mihi cōsciis, facillime rideo.

SED iam proprius, ad reddendam
factorum meorum rationem, accedam,
Primum illud certe uerissimum est,
istas præsertim mutationes, præsertim cū
ab

ab ist
ciosas
co pr
quan
oqui
M. P
& Ha
Epist
ria m
ris sec
eiusd
mem
Theo
uiter,
I
per p
natio
nisi g
tis p
religi
Frang
tura l
Quid
nem
ciuita
num
care,

Philip,
concili
m ualde
a conce
erent, la
ucigero
mortuus
s existi
od nihil
anicum
num ue
s est, D.
us dedi
fuit eius,
uel apud
n ambi
atino fe
e ambu
eologis.
de noua
a cōuici
rideo.
dendam
ccedam,
um est,
ertim cū
ab

ab istis summis uiris fiant, plane perni-
ciosas Ecclesiæ esse. Neq; id in hoc lo-
co prolixius probabo, ne librum poti9
quam Epistolam scribere uidear, & ali-
oqui scripsit da ea re erudite & copiose
M. Paulus. Attigerunt eam materiam
& Hamburgenses Doctores, qui in sua
Epistola diligenter enumerarunt inge-
ria mala ex istis commentitijs adiapho-
ris sequutura. Extant & nostra quædam
eiusdem argumēti, ea omnia hic lector
memoria repetet. Tantum ipsorum
Theologorum testimonia de ea re bre-
uiter, & sine sophistica recensebo.

In scripto de Adiaphoris scribunt,
per præsentis actiones significari incli-
nationem ad aduersarios. Quid hoc est
nisi genus abnegationis? Quæ, in tan-
tis præsertim uiris, quam Ecclesiæ &
religioni perniciosa sit, dici non potest.
Frangit profecto etiam eos, qui, ut scrip-
tura loquitur, leonina corda habuerūt.
Quid autem quod talem abnegatio-
nem etiam suadent integris non tantū
ciuitatibus, sed regionibus quoq; V-
num hominem non confiteri, sed indi-
care, se inclinare ad aduersarios nefariū

crimen est. Quanto magis integras Ecclesias, easque simul multas. O uæ homini, per quem uenit scandalum.

Item, Contristari pias mentes, Quid hoc aliud est, quam contristari Spiritum Sanctum in pijs mentibus? Item confirmari impios, languesceri, & in dubitationem induci pios. Quid hoc aliud est, quam semel infinitos homines grauissime scandalizare, & tandem eos ad æternum exitium perducere, & gloriam Christi uiolare?

Quid aliud quæso facit Diabolus omnibus suis machinis, nisi hoc ipsum, ut scilicet impios in sua impietate confirmet, & pios languefaciat, & inducat in dubitationem? Nam homines inducti in dubitationem, ut iam nutent, & secum cogitent, sicuti profecto iam infiniti cogitant. Ego uideo istos nostris summos Doctores talia & cætera, agere. Proculdubio, si quid ueritatis in hac doctrina fuisset, isti homines constantius egissent. Ego nescio, quæ sit uera aut falsa religio. Quis nouit? fortasse omnes religiones sunt tantum hominum figmenta. Iam mihi imminet pericula

periculum paupertatis, exilij, mortis,
&c. propter istam doctrinam. Ego ne
pati hæc tanta mala uelim propter istas
quorundam contentiosorum homi-
num disputatiunculas: non faciam.
Si possunt ipsi tanti doctores tam mul-
ta concedere, ego laicus possum longe
plura. Languefactus & in dubitatio-
nem de religione inductus non potest
orare. Qui non orat, mancipium Sa-
tanæ est.

In eodem scripto est, quod propter
præsentes actiones triumphant impij,
nempe de Ecclesia triumphant, & si
impij triumphant, triumphat & Satan
de Ecclesia & Christo. Triumphare au-
tem impios cum suo patre Satana de
Ecclesia & Christo, res est longe horri-
bilior, quam ut uel mente concipi, uel
sermone exprimi queat.

Miror, ita me Deus amet, quomo-
do talia scribere potuerit autor, & non
totus conscientia tanti sceleris cohor-
ruerit, ueritasq; sit, ne eum propter ta-
lia facta Deus statim ad inferos fulmine
protrudat.

Ah cogitemus quæso, quam graui-
ter

L

ter

ter CHRistus minetur ei, qui unicuique,
eumque minimum Christianum scanda-
lizauerit, quo possimus intelligere, quã
gravis ira Dei eos maneat, qui integras
Christi Ecclesias semel, ita languefaci-
endo, & in dubitationem inducendo
subuertunt. Satius profecto eis fuisset
non solum pati se alligata mola asina-
ria ab hispanis in profundum Albis a-
biji, sed etiam (si possibile esset) sex-
centis crudelissimis mortibus necari.

In Epistola ad Hamburgenses scrip-
tum est : Gubernatores hoc agere, ut
umbram disciplinae, non rem ipsam
restituant. Huiusmodi umbratili refor-
mationi, uel potius Ecclesiae Christi de-
ceptioni & delusioni Christi, quare illi
tanti uiri inseruiunt? praesertim cum in
eadem Epistola fateantur, multorum
uoluntates eo spectare, ut per istas mu-
tationes fiat inclinatio ad omnes Pon-
tificios abusus. Et interea declamitant
esse faciendas mutationes, quia sit ne-
cessarius ordo, & necessaria disciplina
in Ecclesia. Quod quid aliud est, quam
Christo spineam coronam imponere,
quae habeat quidem umbram & specie
quan-

quanc
rum f
gatq

In
dinar
ones
gema
ruttu
us, pra
quo a
& fra
unita
decla
ter &

N
profe
auit D
dam
rio, u
indig
esse, u
missa
Phil.
litem
um,
fenes
was

quandam coronæ & ornamenti, cate-
rum sit ei ad ludibrium imposita, pun-
gatq; ei caput miserabiliter.

In præfatione in nouam istam or-
dinationem est, quod per istas mutati-
ones werden die Pfarherē vnrügigē
gemacht / vnd wirt daraus viel zu-
ruttung folgen / quo malo quid tristi-
us, præsertim hoc tempore, esse potest,
quo alioqui Satan per papistas nos ui-
& fraude oppugnat: Abeant iam ac de-
unitate, concordiaq; Ecclesiæ pulchre
declamitent, eiusq; perturbatores duri-
ter & acerbe accusent.

Nocte præcedente eam diem, qua
profecti sunt nostri Iaterbachiū, somni-
auit D. Præceptor, se rogatum a quo-
dam uicino milite impetrasse a uitra-
rio, ut ei fenestras faceret, ac paulo post
indignabundum uitrarium questum
esse, uoluisse militem, ut illi papisticam
missam recitaret. Id somnium ipse
Phil. sic interpretatus est, ut diceret mi-
litem esse ipsum principem, se uitrari-
um, petere principem a se, ut ei faciat
fenestras, id est, aliquid in speciem, et
was zum schein / reuera autem omnia
quan

quæ aguntur eo tendere, ut papistica
missa & papatus restituatur.

Hic iam omittam, quod Philippi
somnia diuinum quiddam sæpe habe-
re uideantur, fieriq; possit, ut diuinitus
monitus sit de istarum pessimarum
actionum euentu. Illud tantum dicam,
si ipsemet sic de præsentibus actioni-
bus sentit, quod sint umbræ & præsti-
giæ quædam, per quas Papisticæ abo-
minationes reuehantur, cur eas adiu-
uat: cur eas excusat: cur eas contra con-
scientiam pingit: Cur nobis imperitis
Christi pusillis, uelut cæcis quibusdam,
ante pedes offendiculum & laqueum
ponit:

His addere possem longe plura pri-
uatim dicta ad me & alios, quibus li-
quido probarem, ipsum Dominum
præceptorem in corde, & conscientia
sua sentire istas præsentis actiones exi-
tiales Ecclesiæ esse, sed illa in aliud tem-
pus, ueluti pro extremo quodam reme-
dio, seruabuntur. Ex istis ipsorum testi-
monijs clare quisq; intelligere potest,
quid de præsentis Ecclesiæ perturbatio-
ne sentiendum sit, qui modo plus De-
um

um qu
tuere, l
nebras

H
præfer
tionib
fra pr
alijs m
Deus r
rer, qu
cupiui
peregr
exiliur
ria, eac
uel mi
men ta
ria De
ullis h

It
esset i
Theol
armat
non ta
etiam
bri im
um, q
tur se i

um quam homines timendo uult statuere, lucem esse lucem, tenebras esse tenebras, amarum esse amarum.

HOC igitur modo cum & ego de presentibus Christi, & Belial conciliationibus sentirem, uideremque me frustra priuatim non tantum ipsi, sed & alijs multis supplicare, quanquam (quod Deus nouit) ægerrime ab ijs abstraherem, quorum gratiam semper retinere cupiuissem, prospicerem etiam homo peregrinus non tantum paupertatem, exilium & infamiam, sed etiam alia uaria, eaque grauissima incommoda, quæ uel mihi, uel meis accidere possent: tamen tandem utilitati Ecclesiæ & gloriæ Dei magis seruiendum putauit, quam ullis humanis rebus.

Itaque cum Lypsia promulgatum esset istud nouum Interim, nostrorum Theologorum nomine, & autoritate armatum, & audirem pios homines, non tantum in Misnico principatu, sed etiam in alijs regionibus accusare, & libri impietatem, & nostrorum silentium, qui ædito scripto non confiterentur se illas impietates improbare, præ-

retea & impios, ut Islebius, D. Interim,
& alios in publicis cœtibus circum-
quaꝫ gloriari, & uociferari, nostros ne-
scio quid non probasse, nostrorumq;
silentio eum rumore confirmari, cu-
piui nouum istum librum uidere. Eum
cum non sine magno dolore, & mul-
tis gemitibus perlegissem, animaduert-
i tales ibi generalitates, ambiguitates,
& alias Sophisticas fraudes, ut totus
propemodum papatus per eas in Eccle-
siam Christi introducatur.

Vnde ingenti dolore affectus, co-
gitabam mecum, en iam uides, quid
tam multa conuenticula, & secreta cū
hostibus Dei confusurationes pepere-
rint, & simul deplorabam Ecclesie ui-
cem, quod ex tanta luce Euangelij Iesu
Christi sciens & uolens, tam cito, tamq;
turpiter in Aegiptias Antichristi tene-
bras redire debeat.

Eo dolore animi ac indignitate rei
motus primum sedulo laboraui in hoc,
ut summi in nostra Ecclesia ei impieta-
ti resisterent, monui eos & ipse coram,
& per alios, ut admonerentur curaui.
Deniq; nihil non moui, quod ad eam
rem

rem
nihil
cæter
hacter
se uo
grauis
tiam
ni Eco
re, &
siam
eam p
loco a
totaq;
demu
nes p
stes ue
S
sum
terim
cogit
rum
ad ill
ri, u
rem.
So
rore
Præ

rem profuturum sperabam. Verum nihil effeci. Respondit quidam inter ceteros, Ego sum iam senex, nec fui haftenus seditiosus, ne iam quidem esse uolo. Atque ita pulchrum nomen grauisimae culpae praetexit, obedientiam scilicet erga magistratus desertioni Ecclesiae. Hoc enim uere est deserere, & sua ope destituere miseram Ecclesiam, nolle oppugnare errores, qui in eam per impios introducuntur, & non loco ad tempus cedere, eoque ipso exilio, totaque constanti confessione, ubicunque demum sis, tuam Ecclesiam, & omnes pios, in ueritate confirmare, hostes uero eius languescere.

Sed ad rem. Cum uiderem apud summos non posse effici, ut illud Interim confatent, multum & orauit & cogitauit, quid in tali miserimo rerum statu agendum esset. Et tandem ad illud extremum remedium decurri, ut ipse aliquid contra scriberem.

Scripsi igitur in ingenti animi moerore & dolore. Cupiebam enim & Praeceptorum nomini parcere, & salutem

tem Ecclesiæ ac gloriam Christi, quæ
per illas corruptelas uiolabatur, non
negligere.

Postquam scripsi, relegi plusquam
uigefies, leniens omnia, quantum qui-
bam, & multa meo cum tristi corde
uolutans. Tandem conclusi satius esse
aliquantulum quorundam hominum
nomen lædi, quam Euangelium IESV
Christi abominationibus Antichristi
contaminari, Antichristum in templo
Dei collocari, atq; ita & gloriam Dei, &
salutem, cum multorum aliorum, tum
& illorum ipsorum, quorum nomen
attingere uererer, periclitari: atq; ita
Typographo librum misi.

Accusant quidam illud scriptum
duriter, uerum non uideo, quid tandem
in eo reprehensione dignum sit. Errores
Lypfici Interim merito reprehendo.
Nostros Doctores non ualde in eo ac-
cuso. In proemio affirmo, impios eis
Lypficas actiones tribuere, ubi indico,
me ipsis eas non tribuere.

Queruntur, me eo scripto diffamasse
eos, tanquam a nostra religione
defecerint. Verum immerito, nam in
meo

meo s
runt
script
quæ i
longe
circur
de inf
conue
piscop
mauit
one cl
& Chi
atus et
confir
Lypfi
tes scri
rint. Q
qui in
uentu
fisse L
demur
nihil
ctum.
In
me in
dam i
erat o

meo scripto nihil tale est. Sed infama-
runt eos primum ipsorum non bona
scripta Augustam ad Comitiam missa,
quæ impij cum magno gaudio late &
longe sparserunt, & ueluti in triumpho
circumdixerunt, ac ostentarunt. Dein-
de infamarunt eos illa crebra, secretaq;
conuenticula & secretæ cum impijs E-
piscopis confutationes. Tertio diffama-
uit eos Islebius, qui saepe pro conci-
one clamauit eos secum sentire, quin
& Chirographa eorum se habere glori-
atus est, quos clamores ipsi suo silentio
confirmarunt. Quarto infamauit eos
Lypfica actio, inde enim in omnes par-
tes scriptum est, quam pulchre se gesse-
rint. Quinto infamauit eos D. Interim,
qui in Islebiensi & Magdeburgensi cõ-
uentu publice affirmauit eos subscrip-
sisse Lypfico Interim. Post quæ omnia
demum meus Azarias prodijt, in quo
nihil est uehementius contra eos di-
ctum.

Innui alicubi obiter (nam scholia
me in scio adiecta sunt) esse in eis quan-
dam imbecillitatem, quod alioqui iam
erat omnibus notissimum, quam tamẽ

L 5 quo

quo lenirem, cum Apostolorum imbecillitate comparauit.

Negent autem quicquam a se peccatum esse, non possunt. Grauius profecto in istis actionibus peccarunt, quod ego coram Domino præceptor dixi. Cum ille mihi diceret, Alberti Marchionis aulici non tam astuti fuerunt, ut nostri. Nam illi non seiunxerunt concionatores ab auditoribus, sed passi sunt unum esse animum & sententiam auditorum & concionatorum, nostri uero nos ab auditoribus seiunxerunt. Respondi ego, uestra culpa est Domine Præceptor, quod permittitis, ut impia aula uestra autoritate se armet contra constantiam subditorum.

Est sane hæc magna eorum culpa ac graui reprehensione dignissima. Eorum enim fuisse stare in prima acie Christum confitentium, ac Antichristo resistentium, & non in prima acie persecuentium, papatumque in Ecclesiam introducentium, ut profecto fecerunt.

Quod fecisse eos liquido animaduertunt ij, qui Lypsicam actionem notam habent, quiq; non tantum Lypsicum Interim,

Inter
dench
scrip
post
um r
etates
gi Leg
omni
steren
A
quin
Theo
tis cor
onibu
fraud
uocat
nibus
non p
tibus,
bito c
ieceru
etates
urferu
nes m
crime
E
as pro

Interim, quod tunc Theologorum **ben-**
decten appellatum est, legunt, sed etiã
scriptum nomine Theologorum lectũ,
postquam legati ciuitatum & nobili-
um recusarunt illas fraudes & impi-
etates, quo scripto urserunt Theolo-
gi Legatos ciuitatum & nobilium, ut
omnino totam illud Interim ample-
cterentur.

Ah non potest satis uerbis efferri,
quin ne cogitari quidẽ, quantopere ibi
Theologi peccauerint. Primum, in mul-
tis conuenticulis, occultis consufurrati-
onibus cum impijs confuerunt retia &
fraudes quasdã. Deinde eas subito, con-
uocatis totius religionis delectis, homi-
nibus haud dubie non nimium doctis,
non præmonitis, nihilq; tale suspican-
tibus, præsertim a tantis Doctoribus, su-
bito obtruserunt, ac ueluti laqueum in-
iecerunt, eosq; postquam pie illas impi-
etates recusarunt, insuper uehementius
urserunt. Summa, ibi pastores non ca-
nes muti, quod tamen ipsum nefarium
crimen fuisset, sed lupi facti fuerunt.

Egerunt mihi quidem multi grati-
as pro eo scripto, affirmaruntq; multis
consola-

consolationi fuisse, & se sperare impediturum istas Lypficas religionis corruptelas.

AT Theologi nihilominus ea admonitione contempta in suis actionibus perrexerunt, Scripsit postea D. Praeceptor scriptum de Adiaphoris, quod plane pessimum est. Hortatus est unacum alijs quibusdam Marchionis Alberti, & Marchionis Ioachimi concionatores, ne repugnarent illis aulicis deformationibus. Significauerat mihi mercator quidam Norib, nec impius, nec penitus indoctus, & idem eodem tempore intellexeram ex literis M. Hieronimi Besoldi ad Philip. scriptis, quas mihi ipse Philip. legendas tradiderat, easdem mutationes eum & Norinbergæ promouere.

Quibus omnibus intellectis perterritus coepi mecum ratiocinari & cogitare: Deus bone, quis zelus inuasit istum hominem, promouendi & iuuandi istas mutationes ubiq; terrarum, cū antea saepe non tantum coram me, sed etiam coram Crucigero, & multis alijs testatus sit: neminem posse bona conscientia

sciē
bera
hom
firm
ac P
quar
nis e
ctio
tio p
alijs,
cere.
quod
scrip
ptum
toris,
esse su
eius n
bam p
illud
Aedi
iuncti
scio a
nifica
quatu
modi
non u

scientia uel interesse tantum istis deli-
berationibus: Cogitabam etiam, si iste
homo istis suis actionibus perget con-
firmare impios, & languescere pios,
ac Papisticos ritus promouere, nec quis-
quam ei contradixerit, quis tandem fi-
nis erit? Nempe pessimus, certa destru-
ctio nostrarum Ecclesiarum, & restitu-
tio papatus.

Itaque censui, tacentibus omnibus
alijs, me non posse bona conscientia ta-
cere. Quare adidi latinum scriptum,
quod nihil sit mutandum, confutau-
i scriptum de Adiaphoris. Quod scri-
ptum primum ideo feci esse incerti au-
toris, quia ipse dixit D. Adriano non
esse suum. Secundo, quia uolui parcere
eius nomini. Tertio, quia non puta-
bam prodesse Ecclesiae euulgari, quod
illud tam malum scriptum sit ipsius.
Adidi & Lutheri Epistolas cum ad-
iunctis. Scholion Philippizaret me in-
scio adiectum est. Opinor autem sig-
nificare, quod Lutherus non esset se-
quutus Philippi sententiam sui com-
modi gratia, sicuti multi alij faciunt,
non ueritatem sed uentrem respicien-
tes, quod

res, quod notius est, quam ut probate
neceſſe ſit, & non ſignificat Philippum
aliquid impie facere ſui commodi gra-
tia. Verba enim in izo, (ut opinor)
imitationem ſignificant, ut patrizo.

Cauſæ, propter quas putauit illas
Epiſtolas adendas eſſe, hæc ſunt. Pri-
mum quia omnes cupiunt iam audire,
de præſentibus certaminibus Lutheri
ſententiam. Secundo, quia illæ Epi-
ſtolæ ſunt plenæ confirmatione & con-
ſolatione, quibus rebus iam ſummope-
re Eccleſia indiget. Tertio, quia ſpera-
bam, iſtos homines, etiamſi meas, alio-
rumq; piorum preces, & querelas con-
temnerent, at certe Lutheri, iam ueluti
e cœlo monentis, eos uocem magnifa-
cturos eſſe.

Hic non poſſum facere, quin cuiuſ-
dã medicinæ Doctoris apophthegma,
quo ego admodum deſector, recitem.
Cum forte una cum eo eſſem Hambur-
gi, accepi literas Vitemberga, in quibus
erat ſcriptum, grauiter accuſari me a
Theologis, quod nec liberalis, nec ho-
neſti hominis officio functus ſim, qui
Epiſtolas Lutheri ediderim, non enim
eſſe

eſſe p
iuſm
ille, ſ
mini
nam
haud
ſæpe
quaſc
one E
diuin
at. Op
tum e
ſed et
ſæ, qu
cenſel

V
rũ ho
rico n
ti⁹ fac
mea d
ne mu
res uir
as cũ
pore
Dei m
nes Ec
A

esse patefacienda amicorum secreta, cuiusmodi sunt etiam literæ. Respondit ille, sit ita sane, at certe Christiani hominis officio functus es, nam ego magis nam inde consolationem accepi, & haud dubie multi alij. Ita sane & ego sæpe cogito, non esse curandas paruas quasdam offensusculas, modo ea ratione Ecclesia Domini ædificetur, & legi diuinæ, atq; adeo primæ tabulæ satisfiat. Oportet profecto primum præceptum esse primum, non ordine tantum, sed etiam dignitate. Sunt & aliæ causæ, quas hic prolixitatis gratia non recensabo.

Volui etiam aliorum piorum & doctorum hominum sententias, de isto adiaphorico negotio audire, ne quid inconsultius facerem. Quare alloquutus sum in hac mea difficili & periculosa peregrinatione multos doctos, & in pietate constantes viros. Animaduerti eorum sententias cum mea convenire, nempe nihil hoc tempore in Ecclesia, in gratiam hostium Dei mutandum esse, & istas mutationes Ecclesiæ exitiosas esse.

Atque ita negotium hætenus progressum

gressum est. Ego scio me in re hac recte
agere, cuius sententiæ habeo hæc rati-
ones. Primum Deus nouit me hæc age-
re, neq; spe ullius commodi terreni, ne-
q; odio ullius hominis, sed tantum stu-
dio retinendæ puritatis in religione
Christiana, confirmandi in ea pios, &
confutandi impios. Secundo, quia
cum ex sacris literis, & doctorum ho-
minum testimonio, ut Lutheri & alio-
rum, tum experientia, tum uero etiam
ex ore ipsorum, qui istas mutationes
adiuuant, quorum dicta quædam supe-
rius recensui, intellexi eas Ecclesiæ exi-
tiales esse. Tertio, quia cum sim lector
in schola Vitebergensi, & impij de to-
ta nostra Schola, nescio quid non glo-
rientur, merito confiteri debui, quid
ego sentirem. Quarto, quia ratione iu-
ramenti, & officij teneor tueri patrimo-
nium nostræ Scholæ, nempe puritatem
doctrinæ Christianæ. Quinto, quia
præcepto Dei de diligendo eo & prox-
imo, item de confessione ueritatis, iu-
beor hoc facere. Nam per istas Christi
& Belial conciliationes tum salus pro-
ximi, tum gloria Dei uiolatur, tum ueri-
tas ip-

tas ip-
sum e-
riæ ho-
potui.
S
illis pr-
stas ad-
plus f-
istam
ab imp-
discerp-
christo
ueluti
uolet,
esse me
Iar
onibus
indica-
sint. H
telliger-
argum-
uenian-
ruat.
modis
eis con-
clesiam
pasfim

tas ipsa periclitatur, ut superius ostensum est. Postremo, quia meæ conscientia hoc mihi imperanti repugnare non potui.

Semper profecto cum aliquod ex illis prioribus scriptis contra interimitas ædidi, constitui me nihil uelle amplius scribere. Sed rursus, cum uidi istam uetricem causam tam turpiter ab impijs opprimi, miseras oues a lupis discerpi, & gloriam filij Dei ab Antichristo uiolari, nō potui tacere. Exarsit ueluti ignis in ossibus meis, Rideat, qui uolet, in extrema die uidebit me non esse mentitum.

Iam uelim contra scire, quibus rationibus illi sua facta coram Deo, & recte indicantibus hominibus excusare possint. Hoc (quantum ego hactenus intelligere potui) est præcipuum eorum argumentum: cedendum esse, ne forte ueniant Romani, &c. scilicet ne cœlum ruat. Ad quod argumentum quinque modis respondeo. Primus, non certo eis constat uenturum hostem, si sic Ecclesiam Christi non turbauerint. Sunt passim ipsorum Electore imbecilliores

M   Principes

Principes & ciuitates, qui cum nihil ad-
huc acceperint, nondum tamen sunt a
Diabolo deuorati, Scimus etiam cum
his ipsis annis 30. tum & prioribus tem-
poribus sapissime accidisse, ut istius-
modi prægrandes nubes, grauem tem-
pestatem minantes, leuissimo uento a
pusillo grege Domini abactæ sint, Huc
uero euentum expectare in summis pe-
riculis fidei munus est. Proinde qui-
escamus & acquiescamus in hac uera
Christi religione, pro qua tam diu uo-
ciferati sumus. Non turbemus Eccle-
sias, non confirmemus impios, ut de
Ecclesia triumphent, & nomen Domi-
ni blasphement.

Secundus, non constat cuiquam
sic posse impediri Tyrannos, ne fauiant
contra Ecclesias. Satan & eius seruus
mundus non potest placari leuibus qui-
busdam, ut isti ea appellant. Nec ha-
bent Theol. quicquam promissi a Mo-
narchis, & ut haberent, quantum eis
credendum sit, experientia omnes non
sine magnis *διδάξαντες* docuit & docet.
Ego certe propter omnes eorum pro-
missiones nolim unicum Christi pusil-
lum scandalizare. Adhuc

dicam
offend
nes pa
Tyrann
dam i
Esaiar
placar
his act
Nam c
re imp
tioner
offend
rinth
uerber
entias
ut poss
bis inu
rendu
tentis
arriper
N
simus
magis
idq; cu
mus. N
C R E

Ad hæc parum Christianum, ne
dicam theologicum est, credere quod
offendendo Deum & placando homi-
nes pacem habere possimus. Nam
Tyranni sunt tantum ueluti uirgæ quæ
dam in manu Dei, teste ipso Deo apud
Esaiam. Quare manus & non uirga
placanda esset. Offendi autem Deum
his actionibus superius probatum est.
Nam quicumq; sciens pergit confirma-
re impios, & languescere ac in dubita-
tionem inducere pios, is proculdubio
offendit Deum, sicut & Paulus 1. Co-
rinth .8. testatur inquitens. Sic autem
uerberantes fratrum imbecillas consci-
entias, in ipsum Christum peccatis. Et,
ut possibile esset placare uirgam, ut no-
bis inuita manu parceret, tum uero ue-
rendum esset, ne ista extensa omnipo-
tentis Dei manus, abiecta uirga malleū
arriperet, quo nos penitus cōminueret.

Nos antea puniti sumus, quod fisi-
simus pijs principibus, nunc uero etiam
magis puniemur, si ab impijs salutem,
idq; cum contumelia Christi expectabi-
mus. Nostrum credo deberet sic sonare,
CREDO IN VNVM DEVM,

M 2

Patrem

Patrem omnipotentem. Et in eius Filium unigenitum, &c. Et non, credo in potentes homines, quibuslibet casibus expositos, & omnipotentiae Dei subiectos. Accersemus profecto citius nobis poenas sic agendo, quam euitabimus.

Tertius, longe satius esset, teste Christo, pati, ut alligata mola asinaria in medium Albis ab Hispanis proijceremur, quam ut unicum paruulum Christi scandalizarem: multo uero magis & haec, quaeuis grauisima pati potius deberemus, quam tam infinitos CHRISTI paruulos scandalizare. Nec statim esset necesse Pastorem discedere a suo ouili, etiamsi non donaret aliquot ouiculas lupis. Etiamsi alibi in multis locis concionatores nondum claudicant in utrumque latus, nondum tamen fuit necesse eos discedere a suis Ecclesijs. Patiantur potius Pastores aliquid una cum suis ouibus a lupis, quam uel muti canes fiant, uel fugiant, uel etiam subinde aliquid largiendo lupis eos placent.

Ad hanc constantiam autem impellere

pellere
logoru
pore si
maior
quam
Ecclesi
cū exē
minist
acerbis
horrid
tum su
q; ad a
bus cla
ni feru
fregeru
clesia
tumeli
N
sus a su
Christ
loco o
cedens
ocasio
Ecclesi
fession
doctri
Epheso

pellere & hortari eos nostrorum Theo-
logorum officiū fuisse. Quod in tem-
pore si fecissent, fuisse profecto aliqua
maior constantia tam in doctoribus,
quam in auditoribus, nec tam multæ
Ecclesiæ hætenus corruissent. Et non
cū exēplo & actionibus suis Ecclesiarū
ministros languescere, tum & istis
acerbissimis increpationibus, stoicus,
horridus, turbulentus, *θρασύδειλος*, tan-
tum suo periculo confiteatur, fortis us-
q; ad ancillæ uocē, seditiosus, &c. qui-
bus clamoribus piorum & zelo Domi-
ni feruentium uirorum animos nostri
fregerunt & quotidie cum ingenti Ec-
clesiæ damno, & diuini nominis con-
tumelia frangunt.

Nec statim, cum concionator pul-
sus a sua Ecclesia discedit, eam deserit.
Christus ex Nazaret, aut aliquo alio
loco ob impiorum crudelitatem dis-
cedens & cogitans, quam primum per
occasionem reuerti, non deserit eam
Ecclesiam: Sed sua constanti con-
fessione eam ædificat, & in audita
doctrina confirmat. Paulus cedens
Epheso ob impiorum sæuiciem non
deserit

M 3

deserit eam Ecclesiam, sed sua constan-
ti confessione confirmat, & porro uel
per scriptum absens, uel per occasio-
nem uoce præsens Ephesios confirmare
cogitat. Verum si publicæ tranquilli-
tatis gratia Ephesæ Dianæ uestes, ritus
& alias Ceremonias in Ecclesiam indu-
cere, uel pharisaicas obseruationes resti-
tuere uoluisset, tum uero & eam, & ali-
as infinitas Ecclesias, a se ædificatas de-
seruisset, uel potius prodidisset, & per-
didisset, nec ipsos tantum, sed & om-
nem posteritatem. Idem de Elia, Atha-
nasio alijsq; patribus dici posset, quo-
rum nos exempla imitari pium est.

Satius est fortunas, corpora & cœ-
tus piorū turbari & affligi, quam con-
scientias. Spiritualis iste lupo, id est,
Diabolus & falsus Doctor non prius de-
uorat ouem Christi, quam in animo
ei assensa est. Facilius autem assentietur
ouis lupo, cum uidet proprium pasto-
rem iam facere cum eo amicitiam, &
canes latrando eam amplius non accu-
sare, quam si uideret & pastorem & ca-
nes quæuis, etiam extrema patiendo se-
ritio cum lupo pugnare.

Non

M
CHR
multis
tristis
famita
ter co
dunt,
ædific
marty
& sic
Magis
re eoru
tyrum
P
præcep
si iam
denn
morte
suam
si dein
schola
Sempo
pria ra
nient,
cesseru
aut san
Q

Non quieta & tranquilla uita
CHRISTI, Ecclesia extracta est, sed
multis eius duris miserijs, & tandem
tristissima et turpissima morte. Ca-
lamitatibus doctorum, quæ eis prop-
ter constantem confessionem acci-
dunt, non destruitur Ecclesia, sed
ædificatur, iuxta illud uetus dictum,
martyrum sanguine Ecclesia rigatur,
& sicuti nuper quidam Parisiensis
Magister Hamburgæ dicebat, ex cine-
re eorum, qui in Galli, exuruntur mar-
tyrum, Christianos nasci.

Plus ædificassent profecto nostri
præceptores Ecclesiam CHRISTI,
si iam constanter Antichristum con-
demnando, uel exilio suo, uel etiam
morte (si ita Domino uisum fuisset)
suam doctrinam obsignassent, quam
si deinceps multis annis in maxima
scholasticorum frequentia docebunt.
Semper deinceps Satan, impij, & pro-
pria ratio miseris conscientijs oggan-
nient, tui præceptores hoc uel illud con-
cesserunt, quid tu? num es doctior,
aut sanctior?

Quartus, sunt quædam tempora
M 4 & quæ

& quædam horæ potestatis tenebrarū,
ut ex tota Ecclesiæ historia apparet, qui
bus & diabolo permittitur aliquantu-
lum liberius furere contra Ecclesiam, &
Christus uult suam Ecclesiam constan-
ter confitendo pati. Tales paroxismi
cum in his Regionibus, iam longo tem-
pore non fuerint, non dubito, quin iam
aduenerint. Video enim ubiq; bonos
pati, & Christum quasi de industria su-
os istis humanis præsidijs spoliasse, &
ueluti Satanæ cribrandos dedisse, quo
probet eos & exploret, quam constanter
quisq; uelit confiteri. Proinde sic sta-
tuo, si quis istic manens, (præsertim in
Ecclesia magnus uir) possit iam inue-
nire rationem aliquam, qua & bonam
conscientiam ac constantem confessio-
nem retinere possit, & nihilominus cru-
cem effugere, is mihi ipso Dei filio sapi-
entior fuerit.

Postremus, nobis non est res cum
bonis, æquis & modestis hominibus,
qui aliquantulum cedendo leniri que-
ant: sed cum Dei hostibus, qui, ut natu-
ra sint optimi, tamen ita sunt diaboli-
co ueneno infecti, ut extremo odio cō-
tra

tra nos
tota rel
dili, sic
quente
am exp
rum m
iam co
ego co
Præcep
fiunt
quanto
plura fi
est. Q
sio tan
eos, ut
Ex
posset,
lenitas
sa sunt
(ne qu
stam, u
rasse, &
dam G
Key. M
re Ma
gleich
se wol

tra nos
tota rel
dili, sic
quente
am exp
rum m
iam co
ego co
Præcep
fiunt
quanto
plura fi
est. Q
sio tan
eos, ut
Ex
posset,
lenitas
sa sunt
(ne qu
stam, u
rasse, &
dam G
Key. M
re Ma
gleich
se wol

tra nos ardeant, nec possint, nisi abiecta
tota religione placari. Et sunt Thrasy-
dili, sicut & Diabolus pater eorum, se-
quentem fugiunt, cedenti instant: ut eti-
am experientia nos docuit, nam Luthe-
rum magnificerunt & timuerunt, nos
iam contemnunt & conculcant. Sæpe
ego coram dixi Domino Philippo, D.
Præceptor, quanto tu es lenior, tanto
fiunt hostes nostri uehementiores, &
quanto tu plura concedis, tanto illi
plura flagitant, idq; ipse quoq; confessus
est. Quare ista nostra trepidatio, & ces-
sio tantum animabit, & iam animat
eos, ut plura maioraq; petant.

Experientia nos hactenus edocere
posset, quam parum ista philosophica
lenitas Ecclesiæ profit. Primum, mis-
sa sunt a nostris tam timida, & frigida
(ne quid peius dicam) scripta Augu-
stam, ut uerissime dici possint, & gene-
rassent, & attraxissent Interim. Est in quo-
dam Germanico scripto. So aber bey
Key. Maye. zuerhalten were/ das ih
re Maye. andere wege/ als ein ver-
gleichung in deutschem lande zulass-
se wolte/ wie zu Speyer berathschlas-
get.

M 5

get.

get/das man auff beyden seiten / be-
dencken einbringen solte/etc. Dieses
mag man bey Keyserlicher Maye.
versuchen. Hic claris uerbis Interim
petitur. Et in quadam Epistola est. Non
repugnabo, quo minus princeps con-
stituat, quem uolet statum, aut tacebo,
aut cedam. Nec dubito similia & in
alijs Epistolis, quas ego non uidi, extare.

Si sic Lutherus ante annos 20. ad
impios scripsisset in talé aliquem coué-
tum, iam tunc habuiffemus aliquod
Interim. Nec dubito, quin & iam quo-
quetalia scripta, cum sint a summis in
nostra Ecclesia uiris scripta, sum mope-
re eos animauerint. Sicut mihi qui-
dam uir, pius & amans Philippi, qui eo
tempore Augustæ fuit, dixit, Epistolam
ad Carlouicium Augustæ perinde ue-
luti monstrantiã (ut eius uerbis utar)
circumlatam esse.

Dixit etiam se certo scire Cæsarem
ipsum, cum ei a nescio quo, ea Episto-
la lecta esset (uerisimile est ab ipso
Carlouicio) dixisse, *Den habe ihr/
seht das ihr ihn haltet.* Idem au-
diui & ex alijs pijs, & grauissimis uiris.
Nec

Nec d
Pome
bene c
uariæ
num e
& alijs
re,uel
N
hostes
arma
pugna
næ, &
pasfin
funt &
cum h
illi sen
Script
uiris,
ri & a
timid
rum T
Vnga
nia fac
storu
na, qu
subrut
tur. C

Nec dubito, quin istud dominicale
Pomerani Euangelium de ocreato, &
bene consolante principe, item iste tam
uariæ mixturæ minarum, & promissio-
num eodem pertineant, ut scilicet ipse
& alij teneantur, & capiâtur, & uel aper-
te, uel oblique Antichristo adiungâtur.

Nec tantum animarunt ea scripta
hostes, ut nihil non auderent, sed etiam
armarunt. Nam & Bucerus est eis op-
pugnatus, tum Augustæ, tum Argenti-
næ, & Ratisbonenses concionatores, &
passim ubiq; p̄j eisdem oppugnati
sunt & hodierna die oppugnantur,
cum hoc Epiphonemate. Vide quid
illi sentiant, quis tu es, num eis doctior
Scriptum est a pluribus, p̄js ac doctis
uiris, ex Vngaria Domino Præcepto-
ri & alijs, Ferdinandi consiliarios illa
timida, & uacillatione plena nostro-
rum Theologorum scripta, in totam
Vngariam sparsisse, quod & in Germa-
nia factum esse constat. Ita ut ista no-
strorū scripta fuerint præcipua machi-
na, quibus Ecclesiæ Christi ab impijs
subrutæ sint, & hodierna die subruan-
tur. O plusq̄ adamantina pectora, quæ
his

his prius datis scandalis non mouentur, ut aliquando tandem similia patrare desinant.

Sed nondum desistimus ab ista nostra carnali sapientia & lenitate, pergitur igitur eadem arte adiuuare, inducere istum equum Troianum & Monstrum Augustanum in Ecclesias, qua ratione illi (ut ita dicam) obstetricati sumus. Nam cum essem Hamburgi scribebat ad quendam pastorem ex Marchia doctus homo, consulem Brandenburgensem dixisse in comitijs Berlinensibus ad quosdam concionatores, qui repugnarunt isti Margitico Interim. Was wolt ihr viel disputiren darvon? Philippus hat gesagt/ ehr wil lieber das ganze Interim annehmen/ denn die Kirche verlassen. Itaque ubique iam, ubi Ecclesie euertuntur, auditur tantum, *αὐτὸς ἔφα* uel *αὐτοὶ ἔφασαν*. Was gilt's/ ob das Gotlos epha wird nicht noch einmal in vngeluck komen/ vnd wird gelten nur neum Iehoua. Der HERR hats gesagt, Hastenus de argumento ne ueniant Romani, cui satis, ut opinor, responsum est.

QVAE

Q
ne ab i
laquei
colori
in som
habeat
am ad
quod g
rum ist
restitut
ut eam
Hamb
papisti
turpissi
ones if
tutam
quidem
stabilie
terentu
libidin
tur. N
alium p
ctenus
quem e
paucos
hoc bre
terum n

QVAE porro de disciplina & ordi-
ne ab istis dicuntur, quo fraudes istæ &
laquei conscientiarum aliquibus bonis
coloribus ornentur & cōtegantur, & ut
in somni interpretatione est, ein schein
habeant, plane falso ad hanc materi-
am adiunguntur. Nam certum est,
quod gubernatores ad arbitrium, quo-
rum istæ actiones aguntur, non cupiant
restitutam disciplinam, neq; hoc agant,
ut eam restituant, quod Epistola ad
Hamburgenses manifeste fatetur. Ne
papistici quidem spirituales, homines
turpissimi, quibus ut satisfiat, mutati-
ones istæ parantur, disciplinam resti-
tutam cupiunt. Excommunicationem
quidem ualere cuperent, sed ut ea ad
stabiliendam suam tyrannidem abu-
terentur, non certe, ut suæ aliorumq;
libidines & turpitudines coherceren-
tur. Neq; ordinem ædificatio piorum
alium postulat, quam eum, quem ha-
stenus habuerunt nostræ Ecclesiæ, &
quem etiam isti ipsi reformatores ante
paucos menses probarunt, nisi forte in
hoc breui tempore alius mundus, & alia
rerum natura sit creata.

Porro

Porro quod mihi ingratitude
obijcitur, graue quidem hoc crimen est,
& plausibiliter mihi obijci potest. Ve-
rum conscientia mea me absoluit, &
non dubito, quin Christus in extrema
die me absoluet, & in hac uita omnes ij
homines, qui rem probe cognitam ha-
buerint, plurisq; gloriam Dei, & salu-
tem sanguine Christi redemptorum fe-
cerint, quam unius alicuius hominis,
aut duorum temporariam dignita-
tem.

Breuiter igitur respondeo, quod
non minus amauerim Præceptorem,
quam quisquam alius: Quod eo signo
probo, q̄ cum ante annum & dimidiū
quotidie expectabatur, ut uocaretur
ad Concilium Tridentinum, idq; sum-
mo ac certo eius, comitumq; periculo
fieri existimaretur, non semel ei coram
obtuli, me, quoniam Italicam linguam
callerem, cuius ibi usus esset, libentissi-
me ei, siue liber, siue captus fuerit, fa-
mulaturum esse. Supplicauī ei etiam,
nec non libere monui plusquam centi-
es hoc anno & dimidio, ne quicquam
hostibus Dei cederet in Religione, quæ
actio

actio
tia ma
maxim
ne (q
facile
eum fu
Po
ū & ali
sunt, e
Dei tar
ruum,
dum p
Euang
ueluti
bamq;
autore
bono i
Viri D
propag
dum ce
dum m
nes ma
potui;
per alio
nem, u
Religio
Qu

actiones, cum etiam eius salutis gratia magna ex parte susceptæ fuerint, maximaq; mihi cura & sollicitudine (quod Deus nouit) constiterint, facile certe indicant, quo animo erga eum fuerim.

Postquam Epistola ad Carlouiciũ & alia quædam mala scripta uulgata sunt, etsi magnopere dolui hostibus Dei tantum uirum, eumq; iam mortuum, a tam intimo amico deridendum propinari, & insuper etiam ipsum Euangelium Christi tali testimonio & ueluti præiudicio deformari: habebamq; amplam materiam exagitandi autorem Epistolæ, ac uideri potuerim bono id zelo facere, nempe ut famam Viri Dei, atq; ita etiam doctrinæ ab eo propagatæ tuerer. Tamen dissimulandum censui, & potius priuatim sanandum malum esse iudicavi. Quare omnes machinas, quas omnino excogitare potui, adhibui, partim per me, partim per alios & imprimis seriam precationem, ut eum ad constanter tuendam Religionem retraherem.

Quod ubi demum frustra me agere
ani-

animaduerti, eumq; quotidie maiori
zelo fenestras ad Papatum hiantes fa-
bricare, & periclitari doctrinæ purita-
tem, tandem uictus conscientia, statui
parendum esse mandato CHRISTI iu-
bentis, ut plus ipsum quam patrem,
matrem, & propriam animam diliga-
mus. Confirmauit me in ea cogitatio-
ne & Pauli sententia, qui uult suam &
aliorum doctorum autoritatem uale-
re tantum ad ædificationem, & non ad
destructionem Ecclesiæ.

Quanto dolore mihi ea delibera-
tio confiterit, Deus nouit. Sæpe dixi
coram Deo, & bonis amicis, idq; his
ipsis uerbis: Vtinam ego, aut aliquis
alius mei similis indoctus nebulo, &
nullius autoritatis homuncio hæc age-
ret, & non iste tantus Vir: Minus profe-
cto mali in Ecclesia consequeretur. Sæ-
pe certe cupiui pro eo anathema fieri.
Sæpe etiam deplorans præsentem sta-
tum dixi, me nunquam putasse futura
adhuc ea tempora, quibus nostri Præ-
ceptores cum Episcopis hostibus Ec-
clesiæ CHRISTI sua consilia confer-
rent, nosq; miseros pueros, eorum disci-
pulos;

pulos,
contra e
tam con

Esto
na die n
q; infan
sentia ue
uisimi l
grinatio
no istos
Ac sæpe
a Deo, u
mo statu
meo filii
cuius D
eius non
proculd
Ecclesiæ
est diebu
sem, ab st

Dic
Hambur
uerbis u
doceant
tiendum
logos si
res conf

maiori
ntes fa
purita
statui
isti iu
trem,
dilige
itatio
uam &
uale
non ad
libera
pe dixi
d q; his
aliquis
lo, &
ec age
profe
r. Sæ
feri,
a sta
futura
Præ
is Ec
onfet
disci
pulos;

pulos, necesse foret cogitare aliquid
contra eos, si religionem incontamina-
tam conseruari uelimus.

Estq; mihi profecto etiam hodie-
na die neq; exilium, neq; paupertas, ne-
q; infamia, neq; charissimorum uel ab-
sentia uel offensio, neq; uarij, ijq; gra-
uissimi labores & pericula huius pere-
grinationis tam triste, quam quod cer-
no istos tales & tantos uiros talia agere.
Ac sæpe, cum de ea re serio cogito, peto
a Deo, ut me ex hac uita, hocq; tristissi-
mo statu auferat, statuoq; optime cum
meo filiolo, me exulante nato, actum,
cuius Dominus misertus, secundum
eius nomen Honnenias, ex his eum &
proculdubio maioribus, imminetibus
Ecclesiæ malis, paucis postquam natus
est diebus, priusquam eum uidere pos-
sem, abstulit.

Dicebat nuper Dominus a Laski
Hamburgi, Dauidianos nunc (ut eius
uerbis utar) in sinum ridere, quod cum
doceant non esse confitendum, nec pa-
tiendum, uideant iam etiam V. Theo-
logos similia agere. Si nostri Docto-
res constanter confitendo & pro Do-
mino

mino patiēdo doctrinam suam obfig-
nassent, apud omnem posteritatem
fuiſſet summa autoritas doctrinæ a Vi-
tebergensi Schola illustratæ. Nunc con-
tra, cum uideant eos tam turpiter uacil-
lare, dicunt & dicent deinceps plures in
omnem posteritatem, nostræ Scholæ
disputationes fuisse tantum ἀνδρῶν τῶν
ἡτῷ λόγῳ κρείττω ποιῆσθαι δυναμένων mu-
liebres rixas. Fuisse nos leuissimos ho-
munciones, arundines quouis uento
agitatas, prout alius princeps fuit alius
ingenij, aliaq; a nobis expetiuit, ita nos
quoq; doctrinam Christianam ad eius
gustum, palatumq; transformasse, atq;
ita totum Euangelium filij Dei suspen-
ditum fiet. Literæ & docti erunt in odio,
audientur magis Anabaptistæ, aut qui-
cunq; demum phanatici homines, quod
illi pro sua doctrina & fortunas desere-
re, & fortiter mori non uereantur.

His tristissimis, & (ut uereor) etiam
uerissimis cogitationibus, sæpe profe-
cto eo adducor, ut cupiam dissolui, nec
non alios pios idem sæpe exoptare ui-
deo. Alij fortasse habent aliquas alias,
easq; lætiores cogitationes, qui etiam
in pu-

in publicis cœtibus hunc præsentem
statum, tanquam optimum, magnifice
prædicare, & nescio quam disciplinam
ac plane aureum seculum promittere
nobis non uerentur.

Magnæ sunt profecto, eaq; uariæ
politice calamitates, sed tamen in his
omnibus si summi Doctores debitam
constantiam præstitissent, consolati
subinde fuissent miseras Ecclesias, sub-
inde ad constantiam in doctrina, con-
fessione, cruce & oratione animassent,
multi pij ita fuissent erecti, ut eis opti-
mus animus plusquam dimidium ma-
li abstulisset. Nunc uero, cum non so-
lum non hortentur eos ad constanti-
am, sed etiam accusent Lutherum *φι-
λονομίας*, damnent pias Ecclesias tur-
bati ordinis & disciplinæ, & aduersa-
rios non obscure laudent, & deniq;
totos se in Papisticæ Ecclesiæ formam
transforment: Ita miseras conscienti-
as turbant, ut plane horribile dictu sit,
quam miserabiliter mentes piorum
crucientur.

Cogitant de præterito, fortas-
sis nos uere turbauimus Ecclesiam &

N 2 non

non pro Euangelio Christi, sed pro alia
qua erronea doctrina, proque ceruicoso-
rum hominum contentionibus passi-
sumus. Et, en ad quam iam paupertate-
m, seruitutem & ignominiam reda-
cti sumus. Quid autem sequetur: nem-
pe (ut est iam rerum facies) papistica
& Hispanica Tyrannis, & maiores pec-
næ diuinæ. Irati igitur Deo & Moysi,
abiecta omni spe & oratione murmu-
rant & blasphemant.

Clamare profecto fuisset ipsorum,
state & uidebitis auxilium Domini, su-
per uos Iuda & Iherusalem, sicuti Mo-
ses & quidam alius Propheta clamant.
At illi uociferantur, cedite & subijcite
uos Antichristo & Pharaoni, & ita
seruabimini.

O utinam isti homines cernere
possent, aut etiam uellent, aliquando
randem miserabilem conscientiarum
carnificinam, quam ista sua turpi ua-
cillatione excitarunt, ac pro merito
mali magnitudinem perpendere. Sed
illi cum fateantur se istis actionibus
contristare bonas mentes, languface-
re eas, & in dubitationem inducere:
tamen

tamen pergere possunt in suo instituto,
Euangelizare populo ocreatum prin-
cipem, laudare presentem optimum re-
rum statum, negare Cæsarem quærere
interitum doctrinæ, & ad nuptias con-
uiuiaq; & principum aulas, huc atq; il-
luc lati uectitari.

HACTENVS uobis uiri doctis-
simi, reddidi rationem mearum acti-
onum. Ostendi me magnis & serijs
causis motum esse, ut ea agerem, quæ
egi. Eos uero, qui contraria faciunt
demonstrau, cum aliunde, tum & ex
eorum proprijs dictis & scriptis, per-
niciosa Ecclesiæ agere. Nec dubito,
quin, sicut mea conscientia in meis ad
Deum precationibus me in hac causa
absoluit, ita etiam Christus in extrema
die sit me absoluturus. Quin etiam
non dubito de bonorum Virorum iu-
dicio, qui & causam hanc probe cogni-
tam habuerint, & serio zelo domus Do-
mini arserint.

Haftenus igitur præteritarum acti-
onum rationem reddidi, iam etiam
breuiter exponam, quid porro facere,
in animo habeam. Ego testor Deū me

N 3   quietis,

quietis, & tranquillitatis cupidissimum
esse, optarimq; tum cum omnibus ho-
minibus, tum imprimis cum nostris Pa-
tribus, unum esse. Verum ita, ut effemus
unum in Christo, id est, ut nostra unio
ad ædificationem Ecclesiæ, & non ad
destructionem tenderet. Cupit hoc &
ipse Dominus Iesus, ac omnes p̄ij, ut si-
mus concordēs, & unanimiter Ecclesi-
am ædificemus.

Proinde obsecro & per illum tre-
mendum in ultima die uenturum iudi-
cem, obtestor Theologos, meos Do-
minos & Præceptores, ut aliquando
tandem desināt fabricare istas fenestras
in papatum degeneraturas, constāterq;
puritatem religionis tueantur, & alios
ad constantiam (ut uiuente Luthero
pie utiliterq; fecerunt) animent. No-
strum enim est, ut inquit R. P. M. Luth.,
confiteri & non diuinare bella futura.
Non separent se ab his Christi Ecclesijs,
non trahant iugum cum impijs, non
conforment se turbæ, & abominati-
onibus Antichristi, non dent impe-
rium Antichristo, eiusq; ministris su-
pra Ecclesiam Christi, quibus ne aue-
quidem

quidem nobis licet dicere. Id si fecerint,
polliceor me, non solum non oppug-
naturum eos amplius, sed etiam ad ge-
nua ipsorum me supplicé prouolaturū.

Si sunt ita cupidi concordiae & uni-
tatis, ut se esse prædicant, desinant ea
agere ex quibus, ut ipsimet fatentur,
werden viel zerrüttung folgen. La-
borent, ut fiat pax & unio, quod in ip-
sorum solum potestate est. Nihil ab
eis iniustum aut difficile petitur. De-
sinant tantummodo ea agere, quæ non
solum D. D. Martinus Luth. & multi
alii præstantes uiri, sed etiam ipsi cum
olim, ut in Epist. ad Norimbergen-
ses, tum uero etiam hoc tempore, ut su-
perius ostensum est, improbarunt,
quæq; etiam ipsa tristis horum tempo-
rum experientia improbat & confutat,
& ex quibus boni aliquid sequuturum
esse nullam certam spem habent. Id si
fecerint, sine dubio protinus omnes
istæ turbæ conticescent.

Hoc etiam somnium Domini Præ-
ceptoris (quoniã ipse sua somnia mag-
nificat) de angusto calle, per quod
iuristas aulicos sequutus ita periculose

N 4 ceci-

ceciderit, ut non multum abfuerit, quin
in uicinam lacunam incideret, uixq; se
inde euoluens retro reuersus sit, eum,
ut faciat, monet. Videat igitur, ut ali-
quando tandem, ueluti per ignem ser-
uetur, & ne nimium progrediatur.

Sin uero nostri desistere non uolent
ab istis actionibus, quibus (ut ipsimet
fatentur) impij confirmantur & pij la-
befactantur, & a fabricatione istarum
fenestrarum in papatum tendentium
cessare, neq; ego, neq; alij multi, me meli-
ores & doctiores uiri, omittere poterunt
quo minus & istas fenestras, & qual-
cunq; alias occasiones restituendi impij
Antichristianismi comminuant, &
confringant. Aderit & ipse Christus
ijs, qui Antichristo repugnauerint, sicut
hactenus adfuit.

NON agitur profecto de paruis re-
bus, nec est necesse quosdam semper
albam uestem pro exemplo istarum
actionum Sophistice imperitis propo-
nere. Multa grauissimæ plagæ Eccle-
siæ Christi, per istas conciliationes infli-
guntur. Inter cæteras etiam Antichri-
stus in medio templi Christi collocatur,
quod

quod mihi constat. Attemperatur quoque articulus de fide & iustificatione ad gustum impiorum Episcoporum, & plane corrumpitur, quod apparet non solum ex Lypfico Interim, sed etiam ex alio quodam Cellensi scripto, in quo hæc sunt uerba. **Wir streiten nicht vom wörtelein Sola, Vbi clare propositio sola fide iustificamur abijcitur, Nec inuenitur in istis nouis conciliationibus usquam, nos uel sola fide iustificari uel per solum Christum iustificari. Et paulo post in eodem scripto est: Gleich als sey der mensch nicht fürnemlich gerecht / vnd angenehme für Got / vmb des mitlers willen / durch den glauben / Sondern / etc. Quod pulchre cum superiori conuenit, si enim recte secundum nostram sententiam loqui uoluisset, dixisset. Allein vmb des mitlers willen. Quin & ipsimet fatentur in Begensi scripto, se magni momenti res in nostra religione negligere & aduersarijs cedere, his uerbis. **Wir lassen viel Streitige grosswichtige sachen füruber gehen.****

Non moueor igitur paruis causis,
N 5 quare

quare pugnandum putem, nec peto a quoquam, ut uel odio aliorum, uel amore mei aliter iudicet, quam eum propria conscientia coram Deo conuincit. Sed peto, ut unusquisq; sic iudicet, & sic agat, ut coram illo tremendo iudice, qui profecto personarum acceptor non est, subsistere possit, & ut magis timeat Deum, quam homines. Nam profecto nihil prodest totius mundi opes, honores & fauores, in hac miseriarum ualle, coaceruare, & interea nos ipsos perdere.

Rescribite mihi obsecro, & quid uobis de hac causa uideatur, & num possim mediocriter tuto apud uos meo officio fungi, ueritatis confessione non abiecta. Si non potero istuc esse, ego nihilominus functioni meæ nequaquam renuntiabo, sed iuuabo ista Scholam non minus quam quisquam præsens in tuendo suo patrimonio, nempe incorrupta Religione Christi, quod & hætenus feci, uel potius Dominus Iesus fecit, dum aliquatenus etiam per me laruatam istum Dæmonem, nouum Interim represit.

Si

alite
DE
non
pau
Don
mih
dian
respo
Chri
& to
mus
igno
sti, &
faciu
calen

RE
da

E
Vité
istud
inco

Si quid mihi uere ostenderitis me
aliter agere posse utilius Ecclesiæ, testor
DEVM me uestram admonitionem
non contempturum esse. Scripsi ante
paucas hebdomadas de eadem re, ad
Dominum Præceptorem, Verum nihil
mihi responder. Hac sane ratione dissi-
dium non decreset, si nos mutuo ne
responso quidem dignabimur.

Dominus Deus pater, D. N. Ihesu
Christi suo Sancto Spiritu regat uos, me
& totam suam Ecclesiam, ut ea cogite-
mus & agamus, quæ ad gloriam Christi
ignominiam & euerfionem Antichri-
sti, & salutem miserarum animarum
faciunt, Amen. Magdeburgæ decimo
calendas Augusti.

RESPONSIO M. Fla. Illy.
data D. N. de concordia agenti.

Egit nobiscum D. N. Ecclesiæ N.
pastor nomine Ecclesiæ N. Docto-
rum de ineunda concordia, cum
Vitebergensis scholæ Theologis, quod
istud intestinum dissidium magnum
incommodum Ecclesiæ Christi affer-
ret.

ret. Cui coram uoce respondimus, nec
dubitamus, quin bona fide sit eam re-
sponſionem Eccleſiaſtis N. relaturus,
eamq; ſperamus & ipsis ſatisfacturam,
ut & Domino N. probata eſt.

Volui tamen ego M. Flacius Illy-
ricus etiam ſcriptam reſponſionem ei-
dem fratri noſtro exhibere, quo certius
pij Doctores, noſtriq; in CHRiſto fra-
tres, noſtram ſententiam intelligere
poſſint.

Teſtor igitur Deum, Patrem Do-
mini noſtri Ieſu Chriſti, me pia con-
cordiæ cum omnibus hominibus, præ-
cipue autem cum Vitebergenſis ſchola
Doctores, cupidiffimum ſemper fu-
iſſe, & hodierna die eſſe. Teſtantur eun-
dem meum animum multæ meæ diffi-
cillimæ actiones. Primum ſupplicati-
ones, & monitiones ante ortum hoc
diſſidium, quibus, cum apud D. Phi-
lippum, tum & ferme apud omnes Vi-
tenbergenſis Academiae lectores, & ſcri-
ptis, & uoce uſus ſum, ut hoc præuiſum
malum impedirem. Quas multi, ſi noſ-
ſent, æquius proſecto de me iudicarent.
Deinde teſtantur etiam ſcripta mea
Magde,

Magd
lam
tum ſ
cordia
compe
diæ m
licata
rebus i
ri potu
agere u
rem, m
ptiones
Apolog
inuito
minati
teſtatur
infamia
amicor
ipſius u
mina, tu
ſtea in
mala du
habui.
Car
putatio
ut accip
cant: Qu

Magdeburga ad D. Philippum, Scho-
lam & Rectorem missa, in quibus eis
tum supplicavi, ut inter nos pia con-
cordia institueretur, tum & uerissimā,
compendiosissimamq; uiam concor-
diae monstraui. Tertio testantur & pub-
licata: haftenus scripta, in quibus de
rebus ipsis dixi, personis, quantum fie-
ri potuit, parcens. Profecto enim si hoc
agere uoluissē, ut personas exagita-
rem, materia mihi non defuisset, & scri-
ptiones meas longe aliter instituissem.
Apologeticam certe Epistolam mihi
inuito suis publicis, grauisimisq; cri-
minationibus extorserunt. Postremo
testatur & mea multiplex crux, exilium,
infamia, paupertas, odium summorum
amicorum, & patronorum, atq; adeo
ipsius uitæ pericula, quæ ob ista certa-
mina, tum Vitebergæ existens, tum po-
stea in itineribus subiui, quæ omnia
mala dudum prospexi, præmeditataq;
habui.

Causa autem istius dissidij est dis-
putatio Vitebergensium, qui suadent,
ut accipiantur Adiaphora, ut ipsi ea uo-
cant: Quæ tamen non sunt Adiaphora;
sed

sed partim per se, partim ratione alicuius circumstantiæ impia, ut sunt hæc latius tum a me, tum ab alijs exposita. Idq; faciunt sine ulla certa spe alicuius boni sequuturi, imo cum certo timore sequuturorum multorum malorum. Nam C. nihil pollicetur, & si polliceretur, quantum ei credendum, præsertim in negotijs religionis, sit, experientia docet, & eorum Catholica sententia. Quod Hæreticis non sit seruanda fides.

Porro, Deus etiam minatur quærentibus salutē ab hominib⁹, timenib⁹ plus homines, quam Deū & ueritatem eius non libere, clareq; confitentibus, Experientia uero plane indicat, quam perniciosum sit Ecclesiæ istud aureum contentionsis pomū. Est enim tantum fenestra quædam, per quam toti papæ tui aditus fit, ut ipsimet fatentur.

Si unica lex, quam Hamburgensis Epistola, ex actis Iuterbacensibus bis recitat, Vnnd in mittel dingen sol man alles halten / wie es die alten Vetter gehalten haben / vnd yenes teil jziger zeit auch noch helt / stare debet, iam ipsimet

fimet
Nec est
requir
stola a
ipfor
de iud
didi u
pi, D.
in poli
unt:
genera
plectan
dentia
tum re
Ex
q; disp
quatur
declara
se istis
To
tum m
niant D
promo
Horten
ligione
proben
crucis

finet restituimus totum papatum.
Nec est quod Vitenbergenses dicant, se
requirere candidos lectores, ut in Epi-
stola ad Hambar. scribunt, qui de ista
ipsorum generali propositione candi-
de iudicent. Sciunt enim quam can-
didi uiri sint Islebius, papistici Episco-
pi, D. Interim, item epicurei homines
in politijs, cum quibus ista fœdera iei-
unt: Qui hoc unice agunt, ut eorum
generalitatibus totum papatum com-
plectantur, quorumq; tanta est impu-
dentia, ut uno **Chorroch** totum papa-
tum regere uelint.

Ex istis Adiaphoricis, generalibus,
q; disputationibus quantum mali se-
quatur, abunde Hambürgenses patres
declarauerunt. Pie igitur faciunt ij, qui
se istis fraudibus opponunt.

Tollatur igitur hæc causa morbi,
tum morbus statim curabitur. Desi-
nant Domini Vitebergenses laudare, &
promouere istas adiaphoricas fraudes.
Hortentur omnes ad constantiam in re-
ligione, clara confessione & cruce. Im-
probent istas mutationes, fugiendæ
crucis gratia susceptas, & fenestras,
per quas

per quas toti papatui aditus patefit. Nō
iuuent Moros, Nabalos & Achitophe-
los (qui dicunt in corde suo, Non est
Deus) in persequendis pijs, & constanti-
bus Doctoribus. Non languefaciant
pios, & confirment impios, quod fieri
per Adiaphora ipsimet fatentur.

Hæc petitio iustissima, & sanctissi-
ma si impetrari ab eis potest, non solū
non facescam eis deinceps negocium,
sed etiam promouebo eorum hono-
rem, uel cū sūma mea infamia. Hæc est
unica uia piæ concordia, & nulla alia.

Putant aliqui, quod etiamsi con-
cesserint aliquid præceptores, tamen sa-
tius sit quiescere, eosq; missos facere.
Minus enim mali oriturum esse ex eo-
rum paruis concessionibus, quam ex
isto intestino dissidio, præsertim cum
nondum quicquam publice mutarint.

Qui in eo errant, quod non satis
perpendant, aut etiam ignorent, quam
multa impia in Lypsico Interim, quod
nomine Theologorum Lypsia lectum
est, contineantur. Ultra quæ tamen
adhuc sub finem se offerunt, quod &
reliqua cum suis DOMINIS Episcopis

con-

concili-
lum in
tales m
etiam e
Franco
non pr
tio, sol
onibus
Item, c
datur,
etur.

Su
nes eor
pendat
sarijs ue
eis in fa
tandem
nihil ha
constan
Dei ber
do regi
Interim
am, qu
est.

Lo
& Eccl
unanin

concordare uelint. Item, quod non solum in suis Ecclesijs, inuitis auditoribus, tales mutationes facere parati sint, sed etiam eas, & eis peiores in Marchia, in Franconia, & propemodum nusquam non promoueant. Item, quod propositio, sola fide iustificamur, in conciliationibus cum Episcopis factis, abiecta sit. Item, quod Antichristo primatus tradatur, & ipse in templo Christi collocetur.

Summa, si quis serio omnes actiones eorum, & scripta huius biennij perpendat, animaduertet eos, si ab aduersarijs uehementer urgebuntur, & nemo eis in faciem restiterit, nescio quid non tandem concessuros esse. Quod autem nihil haecenus mutarunt, non ipsorum constantia factum est, sed id primum Dei beneficio singulari accidit. Secundo regionis constantia, quæ Lypsicum Interim accipere renuit. Postremo etiam, quia eis per scripta repugnatum est.

Longe igitur gratius papistis esset, & Ecclesiæ perniciosius, nos omnes unanimiter cedere, & concedere papistis

O itis

ftis eosq; uel aliquatenus, faltem in re-
ftituendo papatu adiuuare, quam quod
fit quifquam, qui ad constantiam in
uera Religione Eccleſias hortetur.

Præſens negotium plane perinde
ſe habet, ac ſi quis aggeres ualidis aquis
oppositos uel pauxillum aperiat, tum
uero tota moles aquarum eo incum-
bit, perruptoq; aggere late campos, ſe-
getes ac pagos ſubuertit.

Omnes alioqui ſumus a labore &
cruce ad libidinē & uentris commoda
procliuēs, quare, cum ſemel per Adia-
phoriſtas tantæ autoritatis homines ſe-
mita ad effugiendam crucem oſtenſa
eſt, omnes eo magno impetu ruunt, nec
poſtea cogitant, quid, quando & quo-
uſq; pie concedi poſſit. Omnia tan-
dem eis ſunt mœra Adiaphora. Ad hoc
autem probe ſeruiunt Adiaphoriſtæ
nolunt enim ſpecificare (ſicut ab Ham-
burgenſibus rogati ſunt) quid, quan-
do, & quatenus concedi poſſit: ſed tan-
tum in genere dicunt, ob publicam
tranquillitatem cedendum eſſe in Adi-
aphoriſ, eam ipſorū generalem ſententiã
unusquiſq; accõmodat ad ea, quæ uult.
Com.

Comp
dio iſt
effugia
fitende

Pr
ſunt la
nobis p
& Eccl
ent au
perius
pinor.
Viten
tum &
in uera
lentia
Chriſt
ut uiu
Nobiſ
nos ul
uel eti
aduolu
RES

Vt

Comprimendus est igitur summo studio iste aquarum impetus, & omnia effugia a ueritate occludenda, ut confitendo & patiando ueritas retineatur.

Proinde si patres Ecclesiae N. uolunt laborare in instituenda concordia nobis profecto rem longe gratissimam, & Ecclesiae utilissimam facient. Efficient autem id pie ea ratione, de qua superius diximus, & non aliter, ut ego opinor. Impetrent tantum a Dominis Vitenbergensibus, ut cum suo exemplo tum & scriptis omnes ad constantiam in uera religione, cauendasque fraudulentas, & impias luporum & ouium, Christi & Belial conciliationes hortentur, ut uiuente Lut. pie, utiliterque fecerunt. Nobiscum eis nihil difficultatis erit, nos ultro, non tantum tacebimus, sed uel etiam pedibus Theologorum nos aduoluemus.

RESPONSIO M. F. IL

Iyr. ad Epist. Phil. Mel.

Vtrumque scriptum editum est
mense octobri anno

1549.

O 2

Simeon